

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

36E JAARGANG

WOENSDAG 10 OCTOBER 1951

No 1795

COMMISSIE VAN REDACTIE

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)*

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen;
R. Vandeputte; F. Versichelen.*

INHOUD

	Blz.
Het woningbouwprogramma en de investerings- moeilijkheden <i>door Prof. Dr Ir H. G. van Beusekom</i>	748
Export door kleine industrie <i>door Drs G. de Bruyn</i>	750
Codificatie van het volkenrecht (I) <i>door Prof. Mr Dr J. P. A. François</i>	753
Aantekening: De Nederlandse handel <i>door J. H. Zoon</i> ..	755
Boekbespreking: Dr P. S. Pels: De ontwikkeling van de loon- vorming, <i>bespr. door Mr Ir A. W. Quint</i> ..	758
Internationale notities: De copravorziening	759
Het goud- en dollartekort van het sterling- gebied	760
Zwedens handel met Oost-Europa	760
De olie-invoer der Marshall-landen	761
Geld- en kapitaalmarkt	761
Statistieken: Gecombineerde maandstaat van de grote banken in Nederland	762
Overzicht van de opbrengst der Rijksmiddelen	762
Bankstaten	763

Dezer dagen

„en de muur viel”. Na de, schrille, bazuinstoten uit Perzië is thans de façade van het Brits-Egyptische verdrag aan het tuimelen. Beladen met puin zoekt de Britse Regering, die tevoren reeds haar mandaat aan de kiezers had overgelegd, haar weg door de laatste weken voor de verkiezingen. Dat het tevens haar laatste weken zullen zijn, daaraan twijfelt geen der wederpartijders meer.

Er is de onverbiddelijkheid van een Griekse tragedie over het lot van de Engelse Regering. Zoals de held der treurspelen, ondergaat het Engelse gouvernement de slagen van krachten, waarover het geen macht heeft, tegelijk door een innerlijke houding gedwongen tot het aanvaarden van deze slagen op een wijze, die naar buiten de indruk van twijfelmoedigheid licht doet rijzen. Meer dan een regering wordt thans een land betrokken in een verschuiving der krachten, die lang is voorbereid. Het „Wie sta, zie toe dat hij niet valle” geldt geheel Engeland, niet enkele politici.

Zal de muur tussen West-Duitsland en Oost-Duitsland worden geslecht op kortere termijn dan veelal werd aangenomen? De voorstellen der parlementairs zijn over de muur geroepen, doch parlementairs moeten steeds terug naar het hoofdkwartier.

Een wereldbeeld verschuift; in de kijkglasjes der micro-economie — wanneer men vergelijkt met problemen op wereldschaal — blijven dezelfde beeldgroepen. Zij het met soms veranderende groeperingen. Het tekort van Nederland bij de Europese Betalingsunie loopt terug; twee opeenvolgende maanden hebben een overschot geleverd van resp. f.97 en f.190 miljoen. Nog niet „heffe men de juichtoon aan uit onbeklemd borst”. Een sterke kant is er aan deze herfstbloei; het komt niet alleen van de bloembollen.

België worstelt voort met zijn „embarras de richesse”, aan Europese valuta wel te verstaan. Zo de daar heersende gedachtengangen worden geconcretiseerd, zal daar de omkering van een „export-drive” plaatsvinden: de export zal opnieuw en sterker worden gebonden aan vergunningen.

Zover is Nederland niet. Integendeel, de pogingen om een sterker industriële positie voor de export te verwerven moeten met alle kracht voortgezet. Zo is ook het initiatief van de Herstelbank om credieten te *verkrijgen* van een deel van het bedrijfsleven te zien.

Het herdenken van hetgeen Dr A. F. Philips tot stand bracht, moge bij deze plannen kracht geven. Hij was één der weinigen op wie Schumpeters omschrijving van de ondernemer als schepper van nieuwe combinaties ten volle sloeg. Hij voldeed ook tot op hoge leeftijd aan de eis, die de volgroeide Schumpeter stelde, die der „creative destruction”, de bereidheid het zelfgeschapene door nieuwe vondsten in de waagschaal te stellen.

HAV BANK - SCHIEDAM

**COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING**

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Handel

20 October verschijnt het eerste nummer van het maandblad „HANDEL”.

Proefnummers worden U op aanvraag gaarne toegezonden.

Richt Uw verzoek tot

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ
H. A. M. ROELANTS
POSTBUS 42 — SCHIEDAM

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen.

- Amsterdam (alleen Assurantie)

vacatures

Het Bestuur van het Nebo-Ziekenhuis te 's-Gravenhage roept gegadigden op voor de functie van

administrateur

Candidaten, op de hoogte van Moderne Bedrijfs-Administratie, die belangstelling voor economische vraagstukken bezitten, genieten de voorkeur.

Hoewel ziekenhuiservaring gewenst is, ook mogelijkheden voor een jong econoom.

Soll. v. pos. chr. beginselen gelieven schriftelijk te solliciteren bij de Directeur van het Ziekenhuis, Scheveningseweg 106 te 's-Gravenhage.

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten” de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Prof. Dr Ir H. G. VAN BEUSEKOM, Het woningbouwprogramma en de investeringsmoeilijkheden.

De vooruitzichten voor de woningbouw zijn voor de komende tijd niet gunstig. De woningvoorziening is van een vraagstuk van beschikbaar bouwpotentieel een vraagstuk van beschikbare geldmiddelen geworden. Deze structuurverandering leidde tot een nieuw inzicht in de betekenis en het doel van een woningbouwprogramma. Een nauwkeurige verdeling van het aantal te bouwen woningen over alle gemeenten, op grond van het beschikbare bouwpotentieel, zoals voor 1950 was gemaakt, bleek voor de volgende jaren niet meer nodig en ook niet gewenst. In het najaar van 1950 werd nu, op de grondslag van een behoeftenraming, een woningbouwprogramma op lange termijn samengesteld, waarbij geen sprake meer was van een volumeverdeling in de gewone zin, maar provinciale en gemeentelijke richtcontingenten werden vastgesteld. Het nieuwe aspect, dat de investeringsmoeilijkheden hebben gebracht, betekent nu dat het behoeftenelement bij de woningbouw voor een groot deel wordt losgelaten. Wie geld heeft, of hij nu een gemeente zij of een particulier, kan woningen bouwen, en wie geen geld heeft, kan toezien. Dit is hard, omdat het sociale element hier wel zeer ernstig in het gedrang komt. Het is echter de enige mogelijkheid om onder de tegenwoordige omstandigheden de woningbouw gaande te houden. De investeringsmoeilijkheden, die op zichzelf reden tot ernstige bezorgdheid geven, bevatten een zekere mogelijkheid voor een sterkere ontwikkeling van de particuliere bouw: de kans bestaat nl., dat deze nog kapitaalbronnen zal weten aan te boren, die voor de Overheid gesloten blijven.

Drs G. DE BRUYN, Export door kleine industrie.

In de middelgrote en kleine Nederlandse bedrijven valt nog heel wat capaciteit voor de export te mobiliseren. Dit is te zien onder twee aspecten: ten eerste begon eind verleden jaar bij verschillende ondernemingen de orderportefeuille al te minderen, al is nu hier en daar door het secundaire effect van toenemende militaire productie verbetering te constateren; ten tweede een van buiten komende, gerichte en geleide prikkel tot rationalisatie en efficiency kan verbetering van de productiviteit opleveren. Coördinatie van de middelgrote en kleine Nederlandse nijverheid is van groot belang, omdat die nijverheid aldus kan medewerken aan exportactiviteit en subsidiair aan militaire productie, hetgeen in beide gevallen werken in groter verband vereist dan de gedecentraliseerde productie voor de relatief beperkte en zeer gevarieerde binnenlandse markt. Schr. gaat na, welke exportorganisaties momenteel ten dienste staan van de Nederlandse middelgrote tot kleine industriële bedrijven, vervolgens wat er voor deze bedrijven aan exportorganisaties nodig is. Als mogelijkheden noemt schr.: 1. semi-overheidsinstellingen à la Herstelbank of in het genre, dat in Engeland is opgericht na de eerste wereldoorlog om de relaties in verscherpte opzichte te versterken met Oosteuropese landen; 2. particuliere ondernemingen; 3. instellingen op coöperatieve basis of ongeveer zoals de N.V. Entex Syndicaat in Den Haag dan wel van een karakter zoals een syndicaatsbureau in de Duitse kolonijbouw. Schr. spreekt zich niet uit over de meest geschikte vorm, maar bespreekt wel drie aspecten, welke voor elke vorm van zeer veel belang zijn, nl. het publicistische, het financierings- en het personele aspect.

Prof. Mr Dr J. P. A. FRANÇOIS, Codificatie van het volkenrecht (I).

De door de Verenigde Naties ingestelde Commissie voor

Internationaal Recht kwam voor de derde maal bijeen te Genève van 16 Mei tot 27 Juli 1951. De taak der Commissie was gedeeltelijk de voortzetting van de in de eerste zittingen ondernomen arbeid, gedeeltelijk de uitvoering van opdrachten, haar door de jongste Algemene Vergadering verstrekt. Tot deze laatste categorie behoorde een voorstel omtrent herziening van het Statuut der Commissie. Een ander onderwerp, dat de Algemene Vergadering naar de Commissie had verwezen, was de vraag omtrent de mogelijkheid, een definitie te geven van het begrip agressie. Als voortzetting van de taak, die de Commissie verleden jaar had aangevangen, kwam in behandeling de opstelling van een „Code des crimes contre la paix et la sécurité de l'humanité”. Een volgend onderwerp, dat de Commissie in behandeling heeft genomen, was dat van de verdragen. Schr. bespreekt in dit artikel het resultaat van de werkzaamheid der Commissie ter zake van deze onderwerpen.

— SOMMAIRE —

Prof. Dr Ir H. G. VAN BEUSEKOM, Le programme relatif à la construction d'habitations et les difficultés en matière d'investissement.

Les prévisions relatives à la construction d'habitations ne sont pas favorables en ce qui concerne l'avenir immédiat. Ce problème est devenu une question de moyens financiers. A cause des difficultés en matière d'investissement ce n'est plus la nécessité qui détermine la construction mais la faculté de disposer d'argent. La commune ou le particulier qui possède les moyens financiers peut construire, les autres pas. L'aspect social est négligé dans cette évolution, son seul mérite consiste dans le fait que la construction d'habitations continue.

Drs G. DE BRUYN, Les petits industriels et l'exportation.

Il y a encore beaucoup de capacité latente à mobiliser en faveur de l'exportation, dans les entreprises industrielles moyennes et petites. La coordination est d'une grande importance pour faire collaborer ces industries à l'activité de l'exportation et subsidiairement à la production militaire. Dans les deux cas il faut une coopération sur un plus large échelle que n'exige la production décentralisée pour le marché intérieur plutôt restreint et très varié. Dans son étude l'auteur traite des organismes d'exportation qui sont actuellement au service de ces industries et examine de quelles organisations ces industriels ont besoin; trois aspects de ce problème sont exposés: la publicité, le financement, le personnel qualifié.

Prof. Mr Dr J. P. A. FRANÇOIS, La codification du droit public (I).

La Commission du Droit International, instaurée par les Nations Unies, a traité, lors de sa 3ème session, à Genève du 16 mai au 27 juillet 1951, les points suivants: 1. une proposition relative à la révision du Statut de la Commission; 2. la question relative à la possibilité de formuler une définition de la notion: aggression; 3. la codification du code des crimes contre la paix et la sécurité de l'humanité; 4. la question des traités. L'auteur examine dans cet article le résultat des travaux de la Commission relatifs à ces 4 points.

Het woningbouwprogramma en de investeringsmoeilijkheden

De vooruitzichten voor de woningbouw zijn voor de komende periode niet gunstig. Reeds enige maanden heeft de noodzakelijke investeringsbeperking aan de aanbouw een ernstige rem aangelegd. Het op de derde Dinsdag van September bekendgemaakte bouwprogramma 1952 kondigt een belangrijke vermindering van de woningbouw aan. Allereerst komt dan ook de vrees tot uiting, dat ons land er in de strijd om de overwinning van het woningtekort tamelijk slecht voorstaat. Het kan daarom van belang zijn, na te gaan, hoe het bouwprogramma voor de komende jaren is opgezet en hoe het met de verwachtingen inzake de verwezenlijking daarvan staat.

Reeds in de loop van dit jaar is duidelijk te worden, dat de financiële factoren bij de woningbouw meer en meer gingen overheersen en dat de woningvoorziening, die reeds lang geen arbeidsvraagstuk meer was, ongemerkt van een vraagstuk van beschikbaar bouwpotentieel een vraagstuk van beschikbare geldmiddelen was geworden.

Deze structuurverandering leidde tot een nieuw inzicht in de betekenis en het doel van een woningbouwprogramma. Een nauwkeurige verdeling van het aantal te bouwen woningen over alle gemeenten, op grond van het beschikbare bouwpotentieel, zoals voor 1950 was gemaakt, bleek voor de volgende jaren niet meer nodig. Een dergelijke verdeling was ook niet gewenst, omdat zij de gemeenten, die reeds de financiële remmen begonnen te voelen, onnodig in hun bewegingsvrijheid zou belemmeren.

Er moest dus een nieuw stelsel worden gekozen, dat enerzijds aan de gemeentebesturen de nodige vrijheid van handelen zou laten en anderzijds zou bevorderen, dat de woningen daar worden gebouwd, waar zij economisch en sociaal het meest nodig zijn. Dit leidde in het najaar van 1950 tot het samenstellen, op de grondslag van een behoeftenraming, van een woningbouwprogramma op lange termijn.

Als mogelijkheid werd gesteld een aanbouw van 55.000 woningen per jaar met een drietal aanloopjaren met een totale aanbouw van 150.000 woningen. Als einddatum voor het programma werd genomen 1 Januari 1965.

Op grond van de berekende jaarlijkse toeneming van de woningbehoefte, het bestaande tekort en vervanging van die woningen, die niet meer tot 1965 meekunnen, werd voor genoemd tijdstip een woningbehoefte becijferd, die ruim 800.000 groter was dan de woningvoorraad op 1 Januari 1950. In deze behoefte zou met de bovenbedoelde aanbouw juist kunnen worden voorzien.

Dit woningbouwprogramma werd verdeeld over de provincies. Hiervoor kon worden beschikt over de uitkomsten van de Woning- en Gezinstelling van 1947, die inmiddels beschikbaar waren gekomen.

De behoeftenraming voor de verschillende provincies is samengesteld uit de volgende vijf componenten.

- I. *De raming van de toeneming der woningbehoefte, voor zover deze een gevolg is van de natuurlijke bevolkingsgroei.* Deze berekening is gebaseerd op de leeftijdsopbouw der bevolking en de daarin te verwachten veranderingen. Aangezien de woningbehoefte is bepaald als een functie van het aantal gehuwde vrouwen, kon het maken van een geboorteprognose worden ontgaan.
- II. *De raming van de wijziging van de woningbehoefte door migratie.* Hierbij is de raming van de totale migratie uit de Oostelijke provincies naar de randstad Holland gebaseerd op de rapporten van de Commissie-Bevolkingsspreiding, waarbij is aangenomen, dat de toekomstige bevolkingsspreiding niet zal worden beïnvloed door bewuste planologische maatregelen van overheidswege.

- III. *De raming van het na 1 Januari 1950 nog in te lopen deel van het bij de telling van Mei 1947 waargenomen tekort.*

Hiertoe moest laatstbedoeld tekort per provincie worden bepaald en verminderd met het aantal na Mei 1947 gebouwde woningen.

- IV. *Het reserveren van een contingent voor bijzondere ontwikkelingen.* Dit komt hierop neer, dat een afzonderlijk contingent wordt achtergehouden ten behoeve van nieuwe economische ontwikkelingen, buiten en boven de normaal te verwachten ontwikkelingen, welke in de migratieramingen in rekening zijn gebracht. Hierbij is gedacht aan niet te verziene stichting van nieuwe bedrijven, plotselinge onverwachte uitbreidingen, e.d.

- V. *Een raming van de vóór 1965 te vervangen woningen.* Hierbij is uitgegaan van de Gezinstelling 1879, die een aanwijzing geeft van de aantallen woningen in de provincies, die ouder dan 70 jaar zijn, zomede van de aantallen éénkamerwoningen bij de telling van 1947, welke een aanwijzing geven voor slechte woningtoestanden.

De einduitkomsten van deze berekeningen zijn vervat in de volgende tabel. Hierin zijn bovendien de woningvoorraad in 1947 en de richtcontingenten voor de eerstvolgende drie jaren weergegeven, welke volgens dezelfde methode zijn bepaald, uitgaande van een realiseerbaar bouwvolume van 150.000 woningen in drie jaren. Hierbij is gerekend op een zeer bescheiden vervanging van 2.000 woningen per jaar.

Provincie	Aantal aanwezige woningen in Mei '47	Benodigde woningbouw tot 1965	In procenten van de voorraad in 1947	Behoeftenraming van 1 Jan. '51 tot 1 Jan. '54
Groningen	108.492	26.679	24	4.622
Friesland	110.253	24.374	22	4.436
Drenthe	52.901	21.449	41	3.820
Overijssel	129.967	55.802	43	10.291
Gelderland	197.110	81.248	41	14.207
Utrecht	118.469	48.592	41	9.188
Noord-Holland	438.545	123.692	28	24.096
Zuid-Holland	522.130	168.856	33	33.042
Zeeland	60.313	8.031	13	1.563
Noord-Brabant	202.093	117.084	58	20.033
Limburg	109.493	70.635	66	12.702
N.O.-Polder	237	—	—	—
Bijzondere ontwikkelingen	—	63.000	—	12.000
	2.050.003	809.442	39	150.000

Uit de laatste kolom blijkt, dat het contingent voor bijzondere ontwikkelingen voor drie jaar op 12.000 woningen was gesteld. In werkelijkheid bedraagt het 4.500 woningen per jaar, doch voor de eerste drie jaar zijn uit dit contingent aan Friesland reeds 900 en aan Zeeland 600 woningen toegewezen.

Uit de aldus vastgestelde richtcontingenten hebben de colleges van Gedeputeerde Staten voor de eerste drie jaar en voor 1951 in het bijzonder richtcontingenten voor de afzonderlijke gemeenten vastgesteld.

Deze „woningverdeling” voor 1951 en volgende jaren heeft principieel een ander karakter dan die voor de voorgaande jaren. Immers, in 1950 had de verdeling in dier voege plaats gehad, dat Gedeputeerde Staten der provincies op basis van het rijksprogramma aan iedere gemeente een bepaald aantal woningen toewezen. Deze toewijzing vormde het voor de betrokken gemeente voor dat jaar beschikbare bouwvolume. Men had hier dus te doen met een volledige verdeling van het voor 1950 beschikbare bouwvolume.

Voor 1951 en volgende jaren heeft een geheel andere bedoeling voorgezet. Van rijkswege is geen bouwvolume over de provincies verdeeld, doch zijn richtcontingenten

voor de provincies vastgesteld. Overeenkomstig het bepaalde in artikel 16 van de Wederopbouwwet geschiedde de onderverdeling van deze provinciale richtcontingenten over de gemeenten door de Colleges van Gedeputeerde Staten. Dit was echter geen volumeverdeling in de gewone zin, maar een vaststelling van richtcontingenten. Het was in genen dele de bedoeling, dat in iedere gemeente in 1951 juist een aantal woningen ter grootte van het jaarcontingent zou worden gebouwd. Het jaarcontingent zou voor het Rijk slechts richtsnoer zijn bij de beoordeling van aanvragen om financiële steun. Zou inwilliging van een aanvraag de aanbouw plaatselijk boven het richtcontingent brengen, dan zou deze worden geweigerd. Zo zou de woningproductie slechts door middel van de financiering worden beheerst.

Inmiddels zijn de vooruitzichten voor de woningbouw in ons land in belangrijke mate in ongunstige zin gewijzigd. De bijzondere financiële lasten, die ons land in dit jaar te dragen heeft gekregen, hebben het noodzakelijk gemaakt, aan de investeringen een krachtige rem aan te leggen. In verband hiermede heeft de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting bij Nota van 28 April 1951 aan de Staten Generaal een gewijzigd Bouwplan 1951 overgelegd, dat in het kort luidt als volgt:

Bouwplan zonder Oorlog en Marine	In werkelijkheid verwerkt in 1951	Oorspronkelijk bouwplan 1951	Nieuw bouwplan 1951
Bedragen in miljoenen gulden			
Gebouwen			
nieuwbouw, herbouw en uitbreiding woningen	558	560,0	540,0
boerderijen	60	65,0	56,0
andere agrarische gebouwen	7	9,0	5,0
nijverheid	178	218,0	178,0
handel en verkeer	89	104,9	79,9
gezondheidszorg en hygiëne	16	25,0	20,0
kerken	10	15,0	15,0
scholen	36	70,0	40,0
overige bijzondere gebouwen	11	12,0	10,0
overheidsgebouwen	10	11,0	15,0
herstel oorlogsschade	17	25,0	10,0
onderhoud	9	36,0	10,0
verbouw	54	63,5	40,0
Sub-totaal gebouwen	1.055	1.214,4	1.018,9
Weg- en waterbouwkundige kapitaalwerken	232	347,6	232,6
Totaal	1.287	1.562	1.251,5

Hieruit blijkt, dat bij de drastische verlaging, die in het belang van een beperking der investeringen noodzakelijk was, de woningbouw wel is ontzien, doch niet geheel kon worden gespaard.

Een andere in het belang van de investeringen genomen maatregel is de aan de gemeenten gestelde eis, dat geen woningbouw door haar of onder haar verantwoordelijkheid mag worden ondernomen, indien niet de financiering op lange termijn verzekerd is, d.w.z. dat beschikt moet kunnen worden over een lening met lange looptijd. Het laat zich aanzien, dat hierdoor tal van in voorbereiding zijnde plannen niet tot uitvoering zullen kunnen komen.

Hierbij komt nog een andere omstandigheid, namelijk de „bouwstop”. In de loop van de winter 1950-'51 is het aantal woningen in uitvoering zo groot geworden (op 31 December 1950 waren 52.516 woningen in uitvoering tegen 39.174 op 31 December 1949), dat een ernstige ontwrichting van de arbeidsmarkt moest worden gevreesd. Hierdoor werd het noodzakelijk, het verlenen van rijksgoedkeuringen voor het in aanbouw brengen van nieuwe werken gedurende enige tijd stop te zetten. Deze stopzetting wordt sedert Mei langzamerhand weer opgeheven, in dier voege, dat in deze maand ongeveer 1.000 nieuwe woningen zouden worden goedgekeurd, in Juni 2.000, in Juli 3.000 en daarna 4.000 per maand. Een groter aantal is niet mogelijk.

Een en ander betekent echter, dat voor 1952 op een teruggang in de aanbouw zal moeten worden gerekend.

Dit betekent intussen niet, dat de richtcontingenten voor 1951 met een zeker percentage zouden moeten worden

verminderd. Het richtcontingent van 50.000 woningen toch bevat enkele elementen, die niet voor vermindering vatbaar zijn, namelijk het contingent voor bijzondere ontwikkelingen, dat niet kan worden verlaagd zonder de industrialisatie ernstig in gevaar te brengen, en het contingent voor vervanging, dat reeds op het uiterst toelaatbare minimum is gesteld.

Het zou natuurlijk theoretisch mogelijk zijn, met inachtneming van deze constanten, de provinciale en gemeentelijke richtcontingenten te corrigeren. Men is hiertoe evenwel niet overgegaan, in de eerste plaats, omdat een dergelijke minutieuze correctie de verdeling volgens richtcontingenten in feite weer zou doen ontfaarden in een gedetailleerde verdeling van bouwvolumen, die men in 1950 bewust heeft verlaten.

Een ander en nog belangrijker argument is, dat de financiële motieven, in het bijzonder de investeringsmoeilijkheden een zodanig gewicht hebben gekregen, dat het te verwachten is, dat slechts een beperkt aantal gemeenten nog in staat zal zijn, woningbouw op enigszins betekende schaal ter hand te nemen. De grote meerderheid der gemeenten zal niet meer kunnen bouwen, doch geheel afhankelijk zijn van wat particulieren met premie of in de vrije sector tot stand brengen.

Wanneer nu aan iedere gemeente een verminderd contingent zou worden toegewezen, dan zou dit tot gevolg hebben, dat de meerderheid der gemeenten ook dit verlaagde contingent niet zou kunnen verwezenlijken, terwijl de gelukkige gemeenten, waar wel gebouwd kan worden, door het verlaagde contingent onnodig in hun bouwmogelijkheid geremd zouden worden.

Om deze reden zijn de voor 1951 vastgestelde gemeentelijke richtcontingenten niet verlaagd. Deze contingenten blijven voor alle gemeenten als maximum gelden, behoudens in de gebieden, die voor bijzondere ontwikkeling zijn aangewezen, waar men natuurlijk hoger mag gaan. Ook andere gemeenten, die kans zien met hun aanbouw boven hun richtcontingent uit te gaan, kunnen daarvoor de nodige medewerking verkrijgen, omdat wij te rekenen zullen hebben met het feit, dat tal van gemeenten hun contingent niet zullen kunnen verwerken.

Op deze wijze zal worden bereikt, dat nog een zo groot mogelijk deel van het oorspronkelijk richtcontingent zal kunnen worden verwezenlijkt, met andere woorden, dat iedere woning, voor welker bouw de geldmiddelen aanwezig zijn, ook inderdaad gebouwd wordt.

Voor een gedeelte zal dit betekenen, dat de woningen, die in de ene gemeente door financiële oorzaken ongebouwd moeten blijven, ten minste in een andere gemeente gebouwd worden. Zo krijgt Nederland ten slotte toch een zo groot mogelijk aantal woningen.

Inmiddels heeft de Regering aan de Tweede Kamer het bouwprogramma 1952 aangeboden, dat bouwwerken omvat tot een in geld uitgedrukt bouwvolume van f 1.236 mln. Dit cijfer ligt nog beneden het eindcijfer van het herziene bouwplan 1951. Voor een juiste vergelijking met het in 1950 verwerkte bedrag van f 1.287 mln moet laatstbedoeld cijfer met 15 pCt worden verhoogd, zulks in verband met de sedert het najaar van 1950 ingetreden prijsstijgingen.

Voor woningbouw is in het programma 1952 uitgetrokken f 480 mln. Voor vergelijking met het in 1950 verwerkte bedrag moeten weer de gestegen bouwkosten in rekening worden gebracht. De Regering heeft zelf deze berekening reeds gemaakt en constateert, dat het bouwvolume van f 480 mln overeenkomt met 40.000 woningen. Deze worden nader verdeeld in 15.000 woningwetwoningen, 15.000 particuliere premiewoningen, 4.000 herbouwwoningen en 6.000 particuliere woningen zonder overheidssteun (vrije sector). Deze verdeling is echter slechts een voorlopige.

Dit nieuwe bouwplan bergt het gevaar in zich van een aanmerkelijke vermindering van de woningbouw in de

komende jaren. Wij behoeven ons op dit ogenblik niet te verdiepen in hetgeen dit betekent voor het uiteindelijk inhalen van het tekort, omdat het cijfer van 40.000 geen absoluut maximum, maar een richtcijfer is, dat behalve van de beschikbaar komende geldmiddelen o.a. ook afhangt van het peil der bouwkosten.

Het is nog niet bekend, hoe deze 40.000 woningen over het land zullen worden verdeeld. Wij mogen echter aannemen, dat om de boven aangevoerde redenen geen minutieuze verdeling zal plaats hebben.

In ieder geval zullen de beschikbare geldmiddelen een belangrijk woord blijven meespreken. En ook in 1952 zal wel weer gelden, dat wat de ene gemeente niet kan tot standbrengen, omdat haar de nodige geldmiddelen ontbreken, door een andere zal worden gebouwd en dat voor het gehele land een zo grote woningproductie zal worden verkregen als onder de huidige omstandigheden bereikbaar is.

De investeringsmoeilijkheden, die op zichzelf reden tot ernstige bezorgdheid geven, bevatten een zekere mogelijkheid voor een sterkere ontwikkeling van de particuliere bouw. Tot nu toe heeft deze zich nog niet zo op het gebied van de woningvoorziening doen gelden als zij dat vóór de oorlog gewoon was. Voor een deel moet dit zonder twijfel worden toegeschreven aan de gemakkelijkerheid, waarmee de gemeenten met goedkoop geld zelf konden bouwen. Nu de gemeenten echter zo sterk worden geremd, krijgt de particuliere bouw een nieuwe kans om te tonen, dat zij de plaats, waarop zij aanspraak maakt, waard is. Weliswaar zal de particuliere bouw thans evenzeer kapitaalsmoeilijkheden ondervinden, doch de kans bestaat, dat deze nog kapitaalsbronnen zal weten aan te boren, die voor de Overheid gesloten blijven. De toenemende belangstelling voor de premiebouw, die zich de laatste weken openbaart, is hiervan een duidelijk bewijs.

Voor het overige echter moeten wij ons duidelijk realiseren, dat het nieuwe aspect, dat de investeringsmoeilijkheden hebben gebracht, betekent, dat het behoeftelement

bij de woningbouw voor een groot deel wordt losgelaten. Wie geld heeft, of hij nu een gemeente zij of een particulier, kan woningen bouwen, en wie geen geld heeft, kan toezien. Dit is hard, omdat het sociale element hier wel zeer ernstig in het gedrang komt. Het is echter de enige mogelijkheid om onder de tegenwoordige omstandigheden de woningbouw gaande te houden.

Betekent nu dit alles, dat wij in 1952 slechts op een aanbouw van 40.000 woningen zullen mogen rekenen? Wij hopen dit niet. De Regering heeft aan het bouwprogramma wat de woningbouw betreft, voor 1952 een limiet van f 480 mln gesteld, zulks met het oog op de investeringen, die onder de tegenwoordige omstandigheden maximaal toelaatbaar worden geacht.

De Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting heeft echter reeds in een persconferentie uiteengezet, dat een grotere aanbouw mogelijk zal zijn, indien uit andere bronnen daarvoor de nodige gelden zouden kunnen worden verkregen. Indien bijvoorbeeld door vermindering van het verbruik, waarbij men zeker niet alleen behoeft te denken aan de trits roken, drinken en snoepen, in het nieuwe jaar f 150 mln zou worden bespaard en in de vorm van extra-beleggingen bij de spaarbanken of anderszins van de consumptieve sfeer naar de productieve zou worden overgebracht, dan zou er geen enkel bezwaar zijn, het bouwprogramma voor de woningbouw met dit bedrag te verhogen. Dit zou betekenen, dat geen 40.000 maar 50.000 woningen zouden kunnen worden gebouwd.

Is ons volk hiertoe niet bereid en blijft het aan de directe consumptie de voorkeur geven, dan zullen wij ons moeten neerleggen bij een aanbouw van niet meer dan 40.000 woningen met alle gevolgen van dien.

Er zijn echter reële mogelijkheden tot verhoging van dit cijfer, zodat de vooruitzichten voor de woningbouw weliswaar, zoals wij in de aanhef zeiden, niet gunstig zijn, maar toch zeker niet hopeloos mogen worden genoemd.

's-Gravenhage.

Prof. Dr Ir H. G. VAN BEUSEKOM.

Export door kleine industrie

Min of meer bij toeval woonde schrijver dezes enkele jaren geleden te Utrecht een vergadering bij van een organisatie van werkgevers in de kleine metaalnijverheid. Het hoofdpunt was een voorstel tot oprichting van een exportorganisatie. De inleider betoogde, dat de kleine metaalnijverheid nog wel goed van werk was voorzien, maar dat er een tijd zou kunnen komen, misschien eerder dan men dacht, waarin de productiecapaciteit te ruim voor de binnenlandse markt zou blijken. Door een matig kostenpeil en efficiënte bedrijfsvoering zou er voor Nederland dan toch nog wel afzetmogelijkheid op de wereldmarkt blijven. Hierdoor zou de kleine metaalnijverheid permanente werkgelegenheid kunnen vinden, mits zij zich zou aaneensluiten om tijdig een goede exportorganisatie te scheppen.

De vergadering aanvaardde het voorstel in beginsel. Om zakelijke redenen bleef schrijver dezes de ontwikkeling volgen en zo ontving hij na enige tijd een uitgewerkt voorstel. De te stichten exportorganisatie zou nauw samenwerken met de overheidsorganisaties voor exportbevordering en exportfinanciering. Intussen werd per lid een deelneming gevraagd van f 100, indien schrijver zich het bedrag goed herinnert. Het verdere lot van het voorstel is hem onbekend gebleven.

Waarom het ging.

Het was intussen wel duidelijk geworden, dat het ging om:

a. kleine buitenlandse orders op artikelen, welke de Nederlandse kleine metaalindustrie zonder grote aanpassing kan leveren. Een exportorganisatie vereist in dit geval voornamelijk commerciële capaciteiten en kennis van de verschillende landen en volkeren;

b. grotere buitenlandse orders op artikelen, welke de samenwerking van bovenbedoelde Nederlandse bedrijven vereist. Een exportorganisatie moet nu over meer technische kennis dan in geval a. beschikken en bovendien over combinatie- en coördinatiecapaciteiten;

c. buitenlandse orders op grotere en meer gecompliceerde objecten. De exportorganisatie heeft dan vooral technische en coördinatie talenten nodig.

Dat eendracht macht maakt, heeft een aantal middelgrote en grotere bedrijven getoond te begrijpen door de oprichting van de n.v. Entex Syndicaat (Entex = Nederlandse Technische Export) in Den Haag. Dit geschiedde nu ongeveer een jaar geleden. Een aantal grote machinefabrieken en aannemingsbedrijven deed dit om tot een gemeenschappelijke stimulering van de uitvoer van machines en technische materialen en tot de uitvoering van werken in het buitenland te komen. „Het Financieele Dagblad” van 18 September 1950 noemde als deelnemers: Gebr. Stork te Hengelo, de Vries Robbé te Gorinchem, Pletterij Enthoven te Delft, Dijkers & Co te Hengelo, Amsterdamsche Droogdok Mij, Allan te Rotterdam, Spoorijzer te Delft, Gebr. van Swaay in Den Haag, de Aanneming Mij H. J. Nederhorst te Gouda en Van Hat-

tum en Blankevoort te Beverwijk. Er liepen toen nog besprekingen over de aansluiting van enkele andere n.v.'s. Omtrent de verdere gang van zaken zijn tot dusver weinig of geen publicaties gedaan.

De grote industriële ondernemingen met haar eigen exportafdelingen of deelnemingen in technisch-commerciële handelsondernemingen voor de uitvoer plegen omtrent de activiteit en resultaten inzake de export weinig te publiceren. Enkele zinsneden in de jaarverslagen omtrent de bedrijfsbezetting en de omvang van de exportorderportefeuilles met gegevens, welke de concurrenten toch al beter weten, tonen de effectiviteit van het werk. In enkele gevallen slechts kunnen de niet-insiders (als tussenvorm van insiders en outsiders) in een bepaald bedrijf of een bepaalde branche wat meer inzicht krijgen in de exportactiviteit. Men denke bijv. aan de Heemaf-Post en aan de incidentele persberichten van grote ondernemingen zoals inzake het definitief boeken door een groot metaalbedrijf van een order in Zuid-Amerika na het jongste bezoek van Prins Bernhard. Dergelijke publicaties kunnen de goodwill van het desbetreffende bedrijf in Nederland vergroten. Tevens vormen zij nuttige voorbeelden naast de leringen tot exportactiviteit, welke uitgaan van bijv. Kamers van Koophandel voor bepaalde overzeese gebieden en semi-officiële instanties voor exportbevordering. De vrees, dat publicaties omtrent geboekte orders de aandacht van meer liefhebbers voor export naar het desbetreffende land zal lokken, lijkt mij slechts tot op zekere hoogte gewettigd. Een bedrijf, dat een order goed uitvoert, verzekert zich daardoor een voorsprong bij het voorzien in verdere behoeften. Er kunnen echter inderdaad andere categorieën Nederlandse bedrijven tot exportactiviteit worden aangezet, hetgeen de naam van ons land ten goede kan komen en aldus indirect ook weer de pioniers.

Van meer direct en concreet belang is het feit, dat grote Nederlandse bedrijven op buitenlandse aanvragen, welke een korte of normale levertijd stipuleren, in bepaalde gevallen geen offerte kunnen maken, omdat zij voorlopig nog voldoende werk aan exportorders hebben of steeds meer bij de militaire productie worden ingeschakeld. Bepaalde metaalbedrijven gaan in die positie verkeren of schoon bepaalde textielondernemingen nog dolgaarne voor zo'n situatie zouden willen tekenen of bijtekenen.

De reden voor meer coördinatie.

Afgescheiden van deze brancheverschillen staat vast, dat er bij de zeer ongunstige Nederlandse betalingsbalans nog middelgrote en kleine Nederlandse bedrijven zijn, waarin nog heel wat capaciteit voor de export valt te mobiliseren. Dit is te zien onder twee aspecten: ten eerste begon eind verleden jaar bij verschillende ondernemingen de orderportefeuille al te minderen, al is nu hier en daar door het secundaire effect van toenemende militaire productie verbetering te constateren; ten tweede een van buiten komende, gerichte en geleide prikkel tot rationalisatie en efficiency kan verbetering van de productiviteit opleveren. In de eerste helft van September heeft de nieuwe voorzitter van de Kon. Nederl. Jaarbeurs te Utrecht volgens een artikel op de voorpagina van een bekend Nederlands weekblad de aandacht gevestigd op de productiecapaciteit van de middelgrote en kleine Nederlandse nijverheid.

Coördinatie is inderdaad van groot belang, omdat die nijverheid aldus kan medewerken aan exportactiviteit en subsidiair aan militaire productie, hetgeen in beide gevallen werken in groter verband vereist dan de gedecentraliseerde productie voor de relatief beperkte en zeer gevarieerde binnenlandse markt. Men vergelijkte het berichtje in het nieuwsbulletin van de „U.S. Information Service” van 7 September jl., in vele bibliotheken ter inzage, dat vermeldt, dat talloze kleine Amerikaanse bedrijven de grote bedrijven helpen bij de wapenproductie. De „Glenn Martin Aircraft” zal dit jaar voor ruim \$ 98 mln van andere

firma's betrekken. Genoemd bedrag heeft voor twee derden betrekking op bedrijven met minder dan 500 man. Een fabriek kon aldus het personeel van 150 tot 425 employé's uitbreiden. Decentralisatie doet werkkrachten en machines gemakkelijker dan anders beschikbaar komen, zij verhoogt de economische stabiliteit en doet kleine ondernemingen doorwerken ook bij schaarste aan grondstoffen. Bovendien doen de kleinere ondernemingen ruimere ervaringen op. In het geciteerde bericht zijn tevens de voordelen van decentralisatie, d.w.z. inschakeling van kleine bedrijven voor de orders aan de grote ondernemingen, in het kort geschetst.

De vereiste coördinatie geschiedt in dit geval door de grote bedrijven. Of dit voor de Nederlandse export c.q. militaire productie op belangrijke schaal zou kunnen geschieden staat te bezien, ondanks de voorbeelden van grote bedrijven, welke voor orders van de tweede categorie samenwerken met een aantal minder grote onderleveranciers van zekere onderdelen.

Wat aanwezig is.

Welke exportorganisaties staan nu ten dienste van de Nederlandse middelgrote tot kleine industriële bedrijven?

Ten eerste een groot aantal kleine en grotere exportagenturen, die van ouds her zich met bepaalde artikelen of bepaalde gebieden buiten onze grenzen hebben beziggehouden. Gezien onze totale industriële export en het aandeel daarin van de grote bedrijven, kunnen we moeilijk spreken van een naar omvang voldoende gevende export door zulke exportagenturen; de commerciële en technische kennis, alsmede coördinatietalenten, welke noodzakelijk zijn bij het plaatsen van buitenlandse orders als hierboven bedoeld onder sub c bij de kleine Nederlandse industrie, zijn in de vereiste combinatie geen veelvuldig verschijnsel, hoezeer ook bepaalde individuele prestaties op dit gebied dienen te worden gerespecteerd.

Ten tweede zijn er tal van handelaren in seizoenartikelen, die hun organisatie in hun stille tijd gebruiken voor het tot stand brengen van allerlei exporttransacties. Na de oorlog is dit vergemakkelijkt, doordat buitenlandse firma's door de grote behoefte aan artikelen bereid bleken tot het stellen van accreditieven. Het is bijv. niet vreemd, dat een haringhandelaar buiten het haringseizoen voor zoiets bedragen aan ingeblikte ham of prikkeldraad of zoutigheden in feestverpakking naar het buitenland weet te verhandelen. Het is echter heel wat anders of een handelaar via zijn bestaande of nieuw gewonnen buitenlandse relaties kennis krijgt van de in het buitenland bestaande behoeften en dan in Nederland of elders op zoek gaat naar geschikte leveranciers met uitwisseling van monsters, dan wel dat een exportonderneming voor een bepaalde groep kleine bedrijven in een branche systematisch afzetgebied in het buitenland gaat zoeken en daarbij met technische tekeningen, ontwerpen en adviezen behulpzaam is.

Aldus komen we tot de derde categorie van exportorganisaties ten dienste van onze middelgrote tot kleine industriële bedrijven, voor wie een eigen exportorganisatie ondenkbaar is of voor wie een collectieve organisatie door onderlinge samenwerking moeilijk tot stand is te brengen. Zie de ervaring in de aanhef van dit artikel vermeld. In de laatste jaren is een vooralsnog beperkt aantal technisch-commerciële exportkantoren opgericht. Met enkele correspondenten, enkele technici, een beperkte boekhouding en enkele commerciële aangelegde personen trachten zij voor de kleine en middelgrote bedrijven in een aantal landen voor een bepaalde branche objecten te vinden, welke door een combinatie van kleinere Nederlandse bedrijven kunnen worden opgeleverd. Zij sluiten de contracten bijv. voor eigen rekening, doch met voldoende veiligheidsclausules inzake valutakoersen, prijsbewegingen en meer moderne risico's. Als voorbeeld kiezen we zo'n onder-

neming op het gebied van machines, transportmateriaal en complete fabrieksinstallaties, waaromtrent de Mededelingen van het Afrika-Instituut (5e jaargang n° 1) de volgende bijzonderheden bevatten:

„Vele kleine en middelgrote industriële bedrijven in Nederland zouden gemakkelijk nieuwe exportorders kunnen aanvaarden en op bevredigende wijze uitvoeren, aangezien hun producten goed worden verkocht op de veel-eisende binnenlandse markt. In de regel kunnen de bedrijven op korte termijn leveren tegen niet hogere prijzen dan de grote ondernemingen. Het Nederlandse prijspeil voor niet-massa-artikelen is over het algemeen aantrekkelijk op de wereldmarkt. De middelgrote bedrijven beschikken echter niet over de nodige buitenlandse relaties omdat een eigen exportafdeling niet loont. Bovendien is hun productieprogramma beperkt, zodat zij voor belangrijke en meer ingewikkelde objecten geen offerte kunnen maken. Daarom zijn er verscheidene firma's opgericht, welke zich specialiseren op het combineren van de capaciteiten van de kleinere producenten ten dienste van de export". De desbetreffende n.v. vermeldt dan, welke adviseurs zij tot haar beschikking heeft, onder wie professoren, en schetst dan hoe zij aanvragen van haar bijkantoren in het buitenland analyseert om voor de verschillende onderdelen van het object de meest geschikte Nederlandse offertes te krijgen. De n.v. maakt dan op grond daarvan één offerte voor het object aan het buitenland.

Omtrent deze onderneming las schrijver dezes begin Augustus een enkel summier persbericht. De n.v. had na lange onderhandelingen en in scherpe concurrentie met het buitenland een order geboekt voor een complete koelhuisinstallatie te Rio de Janeiro ter waarde van f 850.000. Uit economisch-publicistische belangstelling informeerde schrijver dezes nader. Hij kreeg het volledige perscommuniqué ter beschikking en de mededeling, dat het aan een beperkt aantal couranten was gezonden, doch niet aan het A.N.P. De beperkte publiciteit, welke het bericht had gekregen, vindt haar verklaring in de beperkte schaal van verspreiding, in de beperkte ruimte van de Nederlandse dagbladen en in hun streven om reclame voor ondernemingen zoveel mogelijk te weren. Het reclameelement was in genoemd communiqué inderdaad nogal naar voren gekomen en dit kan hebben geleid tot totale schrapping door verschillende dagbladredacties, welke het hadden ontvangen. Het communiqué bevatte nog de bijzonderheid, dat het koeltechnische gedeelte van de installatie door een met name genoemde onderneming op dit gebied te 's-Hertogenbosch zou worden verzorgd, verder dat voor de gehele order een onherroepelijk accreditief was ontvangen en dat de n.v. zelf aanvankelijk voor een vaste organisatie van Nederlandse bedrijven van beperkte omvang had willen werken, doch dat dit op grote bezwaren was gestuit, zodat zij nu samenwerkte van geval tot geval met een ruime kring van bedrijven of een deel daarvan.

Wat er nodig is.

Welke exportorganisaties zouden de middelgrote en kleinere Nederlandse industriële bedrijven terzijde moeten staan?

Als mogelijkheden zijn er: 1. semi-overheidsinstellingen à la Herstelbank of in het genre, dat in Engeland is opgericht na de eerste wereldoorlog om de relaties in verschillende opzichten te verstevigen met Oosteuropese landen; 2. particuliere ondernemingen zoals de boven geschetste; 3. instellingen op coöperatieve basis of ongeveer zoals de bovengenoemde Entex in Den Haag dan wel van een karakter zoals een syndicaatsbureau in de Duitse kolonmijnbouw.

Schrijver dezes wil zich hier niet uitspreken over de meest geschikte vorm, maar wel drie aspecten bespreken.

welke voor elke vorm van zeer veel belang zijn, namelijk het publicistische, het financierings- en het personele aspect; in opklimmend belang dus.

Het *publicistische aspect* houdt in, dat behalve de directe winstprikkel voor belanghebbenden van grote betekenis is, dat dit werk in een bepaalde sfeer wordt gesteld. Dat wekt belangstelling, initiatieven, maar ook neiging tot samenwerking, wanneer de zaak dit vereist. Het kan geen kwaad als vele Nederlandse ogen eens van hun belastingbiljet of van defensieplannen worden afgeleid naar een Nederlands orderboekje. Tal van courantenredacties staan gereserveerd tegen publicaties als de bovenvermelde om de daar genoemde redenen; men vindt echter van grote ondernemingen in de pers naar verhouding vele gegevens en vooral cijfers uit de jaarverslagen en bijbehorende stukken. Maar naast het belang van publicatie van dividendpercentages, winst of verlies en balanscijfers of omtrent het aandeel van de fiscus in het bedrijfsresultaat, is de stimulus van berichten omtrent de actuele gang van zaken niet te verwaarlozen. De financiële gegevens zijn van belang voor beurs en aandeelhouders, maar bijv. een steenfabriek zal zeker in ruimere kring belangstelling vinden voor gegevens omtrent de steenproductie en de sortering daarvan in verband met het effect op de bouw van huizen en fabrieken. Dergelijke publicaties kunnen de bodem bereiden voor de uitgifte van aandelen of obligaties in kleine coupures. Dat is een combinatie van particulier belang van de desbetreffende onderneming en van het algemene belang. Voor dit facet van voorlichting is nodig begrip bij pers en onderneming. In ons land hebben de grote ondernemingen dit belang begrepen door de instelling van afdelingen voor „public relations", onder leiding van mannen, bekend onder het onjuiste en tevens te beperkte woord „perschefs"¹⁾ Exportbevordering vereist een passende publicistische behandeling. Deze kan mede van dienst zijn voor de oplossing van het onderstaande vraagstuk.

De *financiering van exportorders* is een tweede probleem, zelfs wanneer de buitenlandse opdrachtgever een onherroepelijk accreditief stelt, zodat de credietverlening na aflevering en de credietverzekering vervallen. De middelgrote en kleinere bedrijven hebben eerder meer te kampen met liquiditeitsproblemen en moeite met orderfinanciering dan de grote bedrijven. Eerstgenoemde ondernemingen hebben immers feitelijk geen toegang tot de kapitaalmarkt en zij genieten minder bankfaciliteiten, omdat zij minder dekkingsmogelijkheden kunnen bieden. Vergelijkt men de middelen van de Herstelbank en de Mij voor Exportfinanciering met de aangevraagde crediten, dan moet er wel een scherpe selectie plaatsvinden, waarbij ook verantwoorde projecten worden afgewezen. De credietbeperking bij het bankwezen zal de neiging tot export-voorfinanciering wel niet bepaald vergroten. Elke exportorganisatie voor middelgrote bedrijven, van welke opzet ook, zal door dit financieringsprobleem voor grote moeilijkheden staan, ook al zijn de commerciële, technische en organisatorische bezwaren overwonnen.

Overheid en de grote banken moeten bereid worden gevonden tot het nemen van risico's, zoals de kooplieden van weleer in Venetië en later in onze Gouden Eeuw in Nederland hebben gedaan. Tegehoever deze risico's behoort dan ook een adequate winstkans te staan.

Tenslotte het primaire aspect: *wie zullen de leidende figuren zijn?* Het komt ons voor, dat hier ruimte is voor initiatieven, waarbij de besten van de thans repatriërenden een nieuwe levensvervulling kunnen vinden; sterker nog: waardoor verbeterde teleurstellingen door nieuwe aspecten zich in sterke realistische daadkracht kunnen ontladen.

¹⁾ Men zie in dit verband „E.-S.B." van 6 April 1949 (boekbespreking „Public Relations and Publicity").

Codificatie van het volkenrecht

I

De door de Verenigde Naties ingestelde Commissie voor Internationaal Recht — een door de Algemene Vergadering gekozen Commissie van deskundigen, die niet zitting hebben als vertegenwoordigers van hun Regering — kwam voor de derde maal bijeen te Genève van 16 Mei tot 27 Juli 1951.

Evenals in de beide vorige zittingen ontbraken enige leden. Het Indiase lid Benegal Rau, het Zuid-Slavische lid Zourek en het Sovjet-Russische lid Prof. Koretzki waren tijdens de gehele zitting afwezig. Het Zuid-Slavische lid heeft aan geen der tot dusver gehouden drie zittingen deelgenomen. Het Sovjet-Russische lid was tijdens de eerste zitting aanwezig en heeft daar in sterke mate oppositie gevoerd tegen hetgeen door de meerderheid werd aanvaard. Bij de aanvang van de tweede zitting was Prof. Koretzki eveneens aanwezig, maar hij trok zich terug, toen de Commissie niet bereid bleek het Chinese lid, als niet sympathiserend met de Communistische Chinese Regering, te desavoueren. Aangezien sindsdien de Sovjet Regering haar tactiek gewijzigd had en medewerking verleende in organen der Verenigde Naties ondanks de aanwezigheid van Chinezen van het oude régime, werd verwacht, dat Prof. Koretzki weer aan de werkzaamheden der Commissie in de derde zitting zou deelnemen. Hij zond echter bericht, door ziekte verhinderd te zijn.

De taak der Commissie was gedeeltelijk de voortzetting van de in de eerste zittingen ondernomen arbeid, gedeeltelijk de uitvoering van opdrachten, haar door de jongste Algemene Vergadering verstrekt.

Tot deze laatste categorie behoorde een voorstel omtrent herziening van het Statuut der Commissie. In de twee jaren van werkzaamheid der Commissie was nl. reeds gebleken, dat de in het Statuut neergelegde regels omtrent samenstelling en werkwijze der Commissie niet in alle opzichten bevredigend waren. De Commissie heeft een aantal wijzigingsvoorstellen in overweging genomen. Het belangrijkste daarvan was een voorstel om de Commissie te maken tot een, welke leden zich uitsluitend met deze arbeid zouden bezig houden, met andere woorden haar tot een zogenaamde „Full-time Commission” te maken. De Commissie was zich bij het doen van dit voorstel bewust van de kosten, welke het zou medebrengen. Wil men immers een zodanige „Full-time Commission” in het leven roepen, bestaande uit de meest vooraanstaande deskundigen op het gebied van het internationale recht, dan zou men deze Commissie een overeenkomstige standing moeten geven als het Internationale Gerechtshof, en bereid moeten zijn, de daaraan verbonden kosten te betalen. De Commissie was nagenoeg eenstemmig van oordeel, dat de voorgestelde wijziging een noodzakelijke voorwaarde zou zijn voor de goede vervulling van de codificatietaken. Er ligt hier een zo groot terrein braak, dat een twee of drie maanden per jaar bijeenkomende Commissie voor een „mer à boire” staat en slechts zeer gebrekkig de haar opgedragen taak kan vervullen. De Regeringen zullen derhalve moeten beslissen, of zij het codificatiewerk de daarvoor nodige financiële offers van achten. Slechts een tweetal leden, het Syrische lid en het Britse lid spraken twijfel uit omtrent de wenselijkheid van het voorstel. Het motief van Prof. Brieryly was niet, dat hij de noodzakelijkheid van een Commissie als hier bedoeld ontkende, maar hij sprak twijfel uit over de bereidheid van de meest vooraanstaande deskundigen, in zodanige Commissie zitting te nemen. Hier tegenover werd door de overige leden betoogd, dat even goed als men de gewenste personen voor het Internationale Hof kon vinden, het

mogelijk zou zijn een Commissie als hier bedoeld te vormen, indien slechts de bezoldiging op een overeenkomstige basis als die van het Hof werd geregeld.

De Commissie heeft gemeend, dat het punt van het al of niet „full-time” karakter der Commissie van een zo overwegende invloed was op de werkwijze der Commissie, dat het geen aanbeveling verdiende om, zolang over dit punt geen beslissing was genomen, verdere wijzigingen van het Statuut in overweging te nemen. Zij heeft derhalve de Algemene Vergadering verzocht zich eerst omtrent dit punt uit te spreken, en zich in afwachting daarvan van voorstellen tot verdere wijziging in het Statuut onthouden. De vraag of het wenselijk is, de principiële tegenstelling te handhaven, welke in het Statuut wordt gemaakt tussen *codificatie*, in de zin van vastlegging van reeds bestaand recht, en *geleidelijke ontwikkeling* van het recht, daar waar nog niet van positief recht kan worden gesproken en derhalve meer „geleidelijke rechtsvorming” wordt beoogd, is dientengevolge niet nader onderzocht.

Een ander onderwerp, dat de Algemene Vergadering naar de Commissie had verwezen, was de vraag omtrent de mogelijkheid, een definitie te geven van het begrip *agressie*. De meningen in de Commissie bleken hieromtrent verdeeld. Het Columbiaanse lid, de heer Yepes, toonde zich voorstander van een enumeratieve beschrijving gelijk door de Sovjet-Unie ter Algemene Vergadering was voorgesteld. De overige leden wilden hiervan niet weten en achtten, om de woorden te gebruiken van Sir Austen Chamberlain in 1927, in het Lagerhuis gesproken, zodanige opsomming met het oog op de onvermijdelijke onvolledigheid „a sign-post for the guilty- and a trap for the innocent”. De Commissie was echter verdeeld over de vraag, of een algemene niet-enumeratieve definitie van agressie kon worden gegeven. Een aantal leden achtte het mogelijk de agressie juridisch te omschrijven, al lieten zij in het midden of uit praktisch oogpunt zodanige definitie veel tot aanwijzing van de aanvaller in concrete gevallen zou kunnen bijdragen. Andere leden — in de eerste plaats de rapporteur Spiropoulos (Griekenland) — stelden zich op het standpunt, dat een definitie, die eigenlijk niet meer deed dan herhalen, wat reeds in het Handvest was opgenomen, generlei nut zou hebben en wellicht schadelijk zou kunnen werken. Deze laatste leden wensten dientengevolge aan de Algemene Vergadering te antwoorden, dat het geven van een definitie terzake niet mogelijk was.

Door het Panamese lid, de heer Alfaro, werd een definitie voorgesteld, die na amendering aldus luidde: „L'agression est la menace ou l'emploi de la force par un Etat ou un Gouvernement contre un autre Etat, de quelque manière que ce soit; quelles que soient les armes utilisées, ouvertement ou autrement, pour quelque raison ou pour quelque but que ce soit, autre que la légitime défense, individuelle ou collective, ou l'exécution d'une décision ou l'application d'une recommandation d'un organe compétent des Nations Unies”. De resolutie kon echter slechts de stemmen vererven van de leden Alfaro, Cordova (Mexico) en ondergetekende. Tegen stemden de leden Amado (Brazilië), Brieryly, Hsu (China), El-Khoury, Sandström (Zweden), Spiropoulos en Yepes. De heer Manley Hudson (V.S. van Amerika) onthield zich van stemming, terwijl de heer Scelle (Frankrijk) die dag om gezondheidsredenen afwezig was. Later bleek, dat ware hij aanwezig geweest, hij zich bij de voorstemmers zou hebben gevoegd. Op zijn verzoek is het punt daarna opnieuw in bespreking gebracht en hij stelde een nieuwe omschrijving voor, die echter ook

naar ondergetekende's oordeel allermint een verbetering was en door de Commissie niet werd aanvaard. Als resultaat der discussies heeft men tenslotte het voorstel aangenomen om, zonder de agressie te definiëren, „tout acte d'agression”, en ook de bedreiging daarmee, op te nemen onder de „crimes contre la paix et la sécurité de l'humanité”, en wel als nos 1 en 2; verklaard werd, dat als misdaad tegen de vrede en de veiligheid der mensheid zou worden beschouwd „tout acte d'agression, y compris l'emploi, par les autorités d'un Etat, de la force armée contre un autre Etat à des fins autres que la légitime défense nationale ou collective ou, soit l'exécution d'une décision, soit l'application d'une recommandation, d'un organe compétent des Nations Unies”. Deze omschrijving komt nauw overeen met die in het voorstel Alfaro. Gelijk echter in de commentaar uitdrukkelijk wordt verklaard, beoogt men hiermede niet „à donner une liste exhaustive des actes visés. Il est expressément stipulé que l'emploi de la force armée dans les circonstances définies par ce paragraphe constitue un acte d'agression. Il est possible toutefois que l'agression puisse être commise aussi au moyen d'autres actes”. Van een definitie van de agressie kan onder deze omstandigheden niet worden gesproken, zodat op dit punt het resultaat van het verzoek der Algemene Vergadering negatief is geweest. Evenwel werd het als een grote vooruitgang beschouwd, dat elke daad van agressie nu uitdrukkelijk tot misdaad tegen de vrede en de veiligheid werd bestempeld¹⁾.

Als voortzetting van de taak, die de Commissie verleden jaar had aangevangen, kwam in behandeling de opstelling van een „Code des crimes contre la paix et la sécurité de l'humanité”¹⁾.

In de vorm van vijf artikelen heeft de Commissie opgesomd, wat zij als „Crime contre la paix et la sécurité de l'humanité” wenst te beschouwen. Daarbij heeft zij zich op het standpunt gesteld, dat deze term „ne devait viser que les crimes qui comportent un élément politique et qui compromettent ou troublent le maintien de la paix et de la sécurité internationales. C'est pourquoi le projet de code ne traite pas de questions relatives aux conflits de lois et aux conflits de juridiction en droit pénal international; il ne traite pas non plus de matières telles que la piraterie, le trafic des stupéfiants, la traite des femmes et des enfants, l'esclavage, le faux-monnaillage, les dommages causés aux câbles sous-marins etc.”

Als misdaad no 1 had de Commissie aanvankelijk de volgende formulering aanvaard: „L'emploi ou le menace d'emploi par les autorités d'un Etat, de la force armée contre un autre Etat à des fins autres que la légitime défense nationale ou collective ou soit l'exécution d'une décision, soit l'application d'une recommandation d'un organe compétent des Nations Unies”. Daar als bezwaar werd gevoeld, dat de agressie niet met zoveel woorden als misdaad was gestempeld, heeft men de redactie van misdaad no 1 aldus gewijzigd: „Tout acte d'agression, y compris l'emploi par les autorités d'un Etat etc.” terwijl als misdaad no 2 nu werd opgenomen: „Toute menace par les autorités d'un Etat de recourir à un acte d'agression contre un autre Etat”.

Als misdrijven tegen de vrede en veiligheid zullen verder worden beschouwd: het gebruik van wapengeweld, tenzij ter legitieme verdediging of ter uitvoering van een besluit of aanbeveling der Verenigde Naties, inval van gewapende troepen op het territorium van een andere Staat, beginstiging van burgeroorlog in een andere Staat, terrorisme, overschrijding van bij verdrag gestelde bewapeningsgrenzen, volkenrechtelijk ongeoorloofde annexatie, genocide, onmenselijke daden tegen de burgerbevolking, begaan in verband met andere in het verdrag opgesomde misdrijven, en tenslotte oorlogsmisdaden. Tevens zijn

bepalingen opgenomen inzake de aansprakelijkheid voor zodanige misdrijven, waarbij het Charter van Nürnberg tot uitgangspunt heeft gediend, doch niet volledig is gevolgd.

Een volgend onderwerp, dat de Commissie in behandeling heeft genomen, was dat van de *verdragen*. Te dien aanzien had de rapporteur Prof. Brierley een nieuw rapport ingediend, waarin hij geheel bleek te zijn teruggekomen van de enigszins revolutionaire wegen, die hij in zijn eerste rapport op instigatie van een medewerker van het Secretariaat had ingeslagen. De procedure van ondertekening, gevolgd door bekrachtiging, werd thans wederom als de normale vooropgesteld, hoewel ook met de vanwege het Secretariaat aangemoedigde praktijk der „aanvaarding” werd rekening gehouden. In het bijzonder moge op één punt uit deze materie de aandacht worden gevestigd, de toelaatbaarheid van voorbehouden bij de aanvaarding van verdragen. Deze kwestie had een bijzonder aspect gekregen, doordat gedurende de zitting der Commissie, het Internationale Gerechtshof een „advisory opinion” gaf naar aanleiding van een door de Algemene Vergadering gestelde vraag inzake de toelaatbaarheid van reserves ten opzichte van het Genocide-verdrag. Het bleek, dat de Commissie unaniem het standpunt, door de — zeer geringe — meerderheid van het Hof ingenomen, verwierp en zich bij het minderheidsstandpunt aansloot. Hoewel de Commissie zich niet op het standpunt stelde, dat zij gebonden zou zijn aan uitspraken van het Hof, gaf zij zich niettemin er van rekenschap, dat het wenselijk was de autoriteit van deze uitspraken zo min mogelijk aan te tasten. In dit geval kon echter een afwijking van het standpunt van de meerderheid van het Hof des te gemakkelijker geschieden, omdat de uitspraak van het Hof zich uitsluitend beperkte tot interpretatie van het Genocide-verdrag, en de meerderheid van het Hof de uitspraak uitsluitend had gebaseerd op de bij het tot stand komen van dit verdrag veronderstelde bedoeling der partijen. Bovendien heeft de Commissie de door haar voorgestane oplossing in de eerste plaats bedoeld als *lex ferenda*, zonder zich uit te spreken over de vraag, of het hier ook reeds *lex lata* geldt. Dit neemt niet weg, dat uit het rapport der Commissie duidelijk blijkt, dat zij een onderscheid tussen de reserves, al naarmate deze al of niet met het doel der overeenkomst verenigbaar zijn — een onderscheid, dat het Hof mogelijk acht — met de minderheid van het Hof verwerpt.

Een punt, dat aanvankelijk de Commissie verdeeld scheen te houden, was de vraag, of uitsluitend de Staten, die het verdrag geratificeerd hebben, bezwaren kunnen maken tegen een reserve, dan wel al degenen die het verdrag hebben ondertekend. Een voorstel, het recht tot het maken van reserves aan alle ondertekenaars toe te kennen, doch met deze beperking dat het niet zou toekomen aan ondertekenaars, die drie jaar na de ondertekening nog niet geratificeerd hadden, bleek algemene instemming te verwerven. Bij de nadere uitwerking werd, op voorstel van de heer Hudson, deze wijziging aangebracht, dat de termijn, teruggebracht tot één jaar, zou beginnen te lopen *vanaf het verzet tegen de reserve*. Het motief daarvoor was, dat in sommige gevallen — men dacht in het bijzonder aan de Rode Kruis Verdragen van Genève — een termijn van drie jaar voor de Staten onvoldoende zou zijn om te ratificeren. Het thans aanvaarde systeem heeft echter het bezwaar, dat indien de reserve spoedig na het tot stand komen van het verdrag wordt gemaakt, de zich verzettende Staat slechts een zeer korte tijd (één jaar) heeft om zijn ratificatie te bewerkstelligen, terwijl een mala fide Staat, die niet voornemens is te bekrachtigen, ook na tal van jaren na de ondertekening nog eens een termijn van een jaar krijgt, waarin hij de toetreding van een andere Staat kan tegenhouden.

Langdurige discussies zijn gevoerd omtrent de al of niet wenselijkheid van overneming van het systeem der

¹⁾ Vgl. het pleidooi hiervoor van Prof. Mr van Bemmelen in het Militair Rechtelijk Tijdschrift 1951, blz. 369 e.v.

Pan-Amerikaanse Unie, volgens hetwelk, ten gevolge van het maken van een reserve, die door een deel van de Staten wel en door anderen niet werd aanvaard, een verdragsband uitsluitend ontstaat met de Staten, die bereid zijn de reserve te aanvaarden. Het merkwaardige feit deed zich hierbij voor, dat van de vier vertegenwoordigers van Zuid- en Midden-Amerikaanse Staten slechts één, de heer Yepes, dit systeem verdedigde en zulks op hartstochtelijke wijze, doch dat de drie andere er onverholven critiek op uitoefenden op grond van het feit, dat het systeem leidde tot „frag-

mentatie” van de collectieve verdragen: het versnipperen van het multilaterale verdrag in een groot aantal, allen van elkaar afwijkende bilaterale verdragen. Bij de stemming bleek alleen de heer Spiropoulos (Griekenland) zich aan de zijde van de heer Yepes te scharen.

Het resultaat van de werkzaamheid der Commissie terzake van het onderwerp „de volle zee” zal in een volgend artikel worden besproken.

's-Gravenhage.

Prof. Mr Dr J. P. A. FRANÇOIS.

AANTEKENING

De Nederlandse handel

Algemeen ¹⁾.

Sedert het einde van de oorlog is de Nederlandse handelsbalans een bron van voortdurende zorg. Weliswaar werd deze zorg in 1949 door de aanzienlijke daling van het passief saldo dezer balans in dat jaar enigermate verlicht, doch in het daaropvolgende jaar keerde zij in volle omvang terug; het passief saldo steeg in 1950 tot de ongekende hoogte van f 2.464 mln. Helaas zijn de tot nu toe bereikte resultaten over het lopende jaar nog ongunstiger. Zoals tabel I ²⁾ doet zien, beliep het deficit over de eerste acht maanden van dit jaar niet minder dan f 2.253 mln, slechts f 211 mln minder dan dat over het gehele jaar 1950. Zelfs indien rekening wordt gehouden met het feit, dat de handelsbalans doorgaans in de laatste maanden van het jaar gunstiger pleegt te zijn dan in de voorafgaande maanden — het gemiddelde tekort over de laatste vier maanden van 1949 en 1950 was resp. ca 45 en ca 25 pCt kleiner dan het gemiddelde van de acht daaraan voorafgaande maanden — mag, ceteris paribus, worden aangenomen, dat het tekort over 1951 aanzienlijk hoger zal zijn dan in het jaar tevoren en vermoedelijk niet ver van de f 3 mrd verwijderd zal zijn.

TABEL I. *Handelsbalans.*
(in miljoenen gulden)

Periode	Invoer	Uitvoer	Saldo	Dekkingspercentage
1933	1.209	723	— 486	59,8
1935	936	675	— 261	72,1
1938	1.415	1.039	— 376	73,4
1939	1.517	966	— 551	63,6
1946	2.146	785	— 1.361	36,6
1947	4.251	1.859	— 2.392	43,7
1948	4.919	2.670	— 2.249	54,3
1949	5.297	3.794	— 1.503	71,6
1950	7.752	5.288	— 2.464	68,2
1951 8 maanden ..	6.858	4.605	— 2.253	67,0
1950 8 maanden ..	4.961	3.163	— 1.798	63,7
1949 8 maanden ..	3.449	2.266	— 1.183	65,7

Zoals uit bovenstaande tabel valt op te maken, kan de achteruitgang van onze handelsbalans in 1950 en 1951 bezwaarlijk worden toegeschreven aan een ongunstig beloop van de uitvoer; immers, een toeneming van 1949 op 1950 met f 1.494 mln, of met ca 40 pCt, mag, evenals die van de eerste acht maanden van 1951 t.o.v. de vergelijkbare periode van 1950, nl. met f 1.442 mln, of ca 45 pCt, geenszins onbevredigend worden genoemd. Veeleer moet de oorzaak van deze achteruitgang worden gezocht in de sterke toeneming van de invoer, o.a. samenhangend met het gestegen wereldprijsniveau.

¹⁾ In dit overzicht is de ontwikkeling van de Nederlandse handel naar waarde onderzocht; in een volgend overzicht zal o.a. de ontwikkeling naar volume worden nagegaan.

²⁾ Alle in dit overzicht verwerkte cijfers zijn — voor zover niet anders vermeld — ontleend aan of bewerkt aan de hand van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Voor deze invoerstijging geeft het 11e „progress report” van de Nederlandse Regering ³⁾ de volgende verklaring. „Naar aanvankelijk werd verwacht, zou de liberalisatie van het handelsverkeer niet tot een zo sterke toeneming van de invoer leiden als in feite in 1950 en 1951 heeft plaats gevonden; slechts werd een eenvoudige stijging voorzien, samenhangende met de aanvulling der voorraden bij het bedrijfsleven. De verwachte ontwikkeling werd in 1950 doorkruist door een tweetal factoren, nl. de vrees, bij bedrijfsleven en publiek dat weer importrestricties zouden worden ingesteld en het anticiperen op prijsstijgingen en goederenschaarste als uitvloeisel van het Korea-conflict. Deze factoren stimuleerden de kooplust van het publiek en veroorzaakten mede een neiging bij het bedrijfsleven tot het houden van grote voorraden. . . . Dat uit de genoemde factoren een hogere invoer voortvloeide werd mogelijk gemaakt door de liberalisatie, welke dus niet als de oorzaak van de hogere invoer moet worden gezien. Daarnaast heeft de binnenlandse monetaire situatie de voorwaarden voor deze ontwikkeling (van de invoer) geschapen”.

Bezien we de laatste kolom van tabel I, die aangeeft, welk percentage van de invoerwaarde door de waarde van de uitvoer werd gedekt, dan valt allereerst op, dat dit dekkingspercentage, na zeer laag te zijn geweest in de eerste drie jaren na de oorlog, in 1949 het peil van 1938 — welk jaar doorgaans als vooroorlogse vergelijkingsmaatstaf wordt aangehouden — vrij dicht benaderde. Het gemiddelde dekkingspercentage van de jaren 1931 tot en met 1939, dat 68,6 beliep, werd zelfs overschreden. Vooral in het tweede halfjaar 1949 — November 88,4! — werden zeer hoge percentages bereikt. Het beloop van het dekkingspercentage toont aan, dat tot en met 1949 de uitvoer relatief sterker is toegenomen dan de invoer, een beweging, die in 1950 in tegengestelde richting omsloeg. Het dekkingspercentage van de eerste acht maanden van 1951 is echter weer hoger dan dat van de vergelijkbare periode van voorgaande jaren. Volledigheidshalve zij opgemerkt, dat een bij een toenemend handelsverkeer gelijkblijvend dekkingspercentage — hetgeen betekent, dat in- en uitvoer in gelijke mate toenemen — beneden de 100 reeds een stijgend passief saldo op de handelsbalans inhoudt.

Ook in 1950 en in de eerste acht maanden van 1951 lag het dekkingspercentage niet zo heel ver beneden het vooroorlogs peil, zodat mag worden gezegd, dat de waardeverhouding tussen onze in- en uitvoer sedert 1949 ongeveer overeenkomt met de vooroorlogse. Hoezeer men overigens ook geneigd is een terugkeer tot deze vooroorlogse verhouding als gunstig te kenschetsen, men dient te bedenken, dat het absoluut veel grotere passief saldo een zware belasting voor onze deviezenreserves betekent. Bovendien is het met het oog op onze betalingsbalanspositie — de uit-

³⁾ „Elfde Verslag van de Nederlandse Regering aangaande de werking van het Europese Herstel Programma”, periode 1e kwartaal 1951, t.a.p. blz. 74 en 75.

voer moet de vóór de oorlog binnenvloeiende inkomsten uit thans verloren gegane investeringen in het buitenland replacieren — vereist, dat het dekkingspercentage aanzienlijk hoger is dan in de „gouden dagen van weleer”.

Verdeling van de buitenlandse handel naar werelddelen.

In onderstaande tabel is de na-oorlogse procentuele verdeling van de Nederlandse in- en uitvoer volgens werelddelen weergegeven. Ter vergelijking zijn tevens de percentages voor een tweetal vooroorlogse jaren berekend.

TABEL II.

Periode	Invoer.					
	Europa	Azië	Afrika	Amerika		Australië
				Totaal	Ver. Staten	
1935	65,2	10,7	2,8	20,7	7,0	0,2
1938	61,6	12,2	3,1	22,2	10,8	0,3
1946	53,6	2,6	2,5	40,6	24,9	0,6
1947	46,5	7,1	1,9	43,6	28,1	0,6
1948	53,6	10,3	2,8	32,4	17,5	0,8
1949	56,2	12,3	3,2	25,8	16,6	0,8
1950	58,9	15,2	5,1	19,1	11,6	1,5
1951 1e halfjaar	57,3	17,6	6,0	18,0	10,6	0,9

Periode	Uitvoer.					
	Europa	Azië	Afrika	Amerika	Australië	Ver. Staten
1935	78,1	8,0	3,6	9,5	4,9	0,6
1938	72,1	13,2	3,9	9,4	3,6	0,7
1946	77,7	7,8	4,1	9,9	4,9	0,3
1947	72,7	12,9	4,9	7,9	2,7	0,9
1948	73,1	12,4	4,9	7,7	2,7	0,7
1949	72,3	15,3	3,8	7,3	2,9	0,7
1950	73,6	10,6	4,3	9,9	4,3	0,8
1951 1e halfjaar	68,9	11,6	4,7	12,8	6,0	1,1

Duidelijk komt in deze tabel naar voren:

1. dat Europa in het Nederlandse handelsverkeer, vooral in onze uitvoer, evenals voor de oorlog een dominerende positie inneemt;
2. dat het aandeel van Azië en Afrika in onze invoer ten opzichte van voor de oorlog aanzienlijk is toegenomen;
3. dat het aandeel van Amerika, met name dat van de Verenigde Staten, in onze invoer, na een hoge top te hebben bereikt in 1947, een geleidelijke daling vertoont en in 1950 en het eerste halfjaar van 1951 beneden vooroorlogs niveau is aangeland;
4. dat het aandeel van Amerika in de uitvoer sedert 1949 een verheugende toeneming blijkt te vertonen;
5. dat het handelsverkeer met Australië, hoewel het ten opzichte van voor de oorlog in betekenis is toegenomen, zeer gering is.

Verdeling van de buitenlandse handel naar landengroepen.

In tabel III is de na-oorlogse verdeling van de Nederlandse handel volgens landengroepen weergegeven. Allereerst blijkt hieruit, dat de invoer uit de Verenigde Staten na een sterke daling van 1947 op 1948, zeer geleidelijk is gestegen; weliswaar was de invoer in het eerste kwartaal 1951 lager dan in de vergelijkbare periode van 1950, doch de cijfers over het eerste halfjaar van dit jaar wijzen weer op een toeneming t.o.v. het eerste halfjaar 1950. De uitvoer naar dit land vertoont een spronggewijze toeneming. Duidelijk komt dit naar voren in onderstaand staattie, dat de toeneming, resp. afnemng van de in- en uitvoer van en naar de Verenigde Staten weergeeft in procenten van de waarde in de voorafgaande periode.

	Invoer	Uitvoer
1947	+ 123,4	+ 34,2
1948	- 27,9	+ 44,4
1949	+ 2,0	+ 52,1
1950	+ 2,5	+ 107,5
1951 1e kwartaal t.o.v. 1950 1e kwartaal	- 4,9	+ 259,1
1951 1e halfjaar t.o.v. 1950 1e halfjaar	+ 6,1	+ 224,5

Voorts zien we in tabel III, dat de partiële handelsbalans van Nederland met alle landengroepen — de Verenigd

Staten, Canada en New Foundland uitgezonderd — in 1950 aanzienlijk ongunstiger is geworden. Het in 1949 gekweekte actieve saldo met de bij de O.E.E.C. aangesloten landen van het sterlinggebied is in 1950 omgeslagen in een deficit van f 158 mln. *Het passief saldo met de overige O.E.E.C.-landen was in 1950 voor het eerst groter dan dat, resulterende uit de handel met de Verenigde Staten. Ook in het eerste kwartaal van 1951 namen deze landen in dezen de eerste plaats in.*

TABEL III.

In- en uitvoer van Nederland naar landengroepen¹⁾.

(in miljoenen gulden)

Landengroepen:	1947	1948	1949	1950	1e kwart. 1949	1e kwart. 1950	1e kwart. 1951
Verenigde Staten:	1.194,8	861,2	878,3	900,2	235,6	247,7	235,5
Invoer	50,9	73,5	111,8	230,0	18,8	24,7	88,7
Uitvoer	1.143,9	787,7	766,5	670,2	216,8	223,0	146,8
Canada en New-Foundland:							
Invoer	166,4	134,7	34,2	33,3	8,7	5,1	6,9
Uitvoer	8,4	11,6	11,2	21,7	2,6	2,7	5,5
Saldo	158,0	123,1	23,0	12,6	6,1	2,4	1,4
Latijns Amerika:							
Invoer	402,6	515,5	388,0	498,9	102,0	106,3	141,4
Uitvoer	64,4	84,0	108,9	205,9	25,2	28,7	56,7
Saldo	338,2	431,5	279,1	293,0	76,8	77,6	84,7
Sterlinggebied:							
a. niet bij O.E.E.C. aangesloten:							
Invoer	92,0	127,9	121,9	314,7	31,2	50,5	76,0
Uitvoer	83,1	115,6	111,9	141,1	33,9	20,0	54,6
Saldo	8,9	12,3	10,0	173,6	2,7	30,5	21,4
b. bij O.E.E.C. aangesloten:							
Invoer	449,7	573,4	761,9	1.150,6	205,6	264,7	324,5
Uitvoer	328,5	492,9	773,1	992,6	157,2	208,6	343,6
Saldo	121,2	80,5	11,2	158,0	48,4	56,1	19,1
Overige O.E.E.C.-landen²⁾:							
Invoer	1.615,0	2.246,4	2.513,7	3.650,1	615,2	796,5	1.181,9
Uitvoer	1.086,3	1.553,1	2.193,0	2.931,6	488,3	653,2	844,1
Saldo	528,7	693,3	320,7	718,5	126,9	143,3	337,8
Overige landen:							
Invoer	330,7	460,2	598,7	1.204,9	142,8	241,5	462,3
Uitvoer	238,2	339,0	484,2	765,0	119,5	171,4	254,4
Saldo	92,5	121,2	114,5	439,9	23,3	70,1	207,9

¹⁾ Bewerkt aan de hand van gegevens uit het „Elfde Verslag van de Nederlandse Regering aangaande de werking van het Europees Herstel Programma”.

²⁾ Incl. overzeese gebiedsdelen; m.i.v. 1950 is Indonesië opgenomen onder „Overige landen”.

Partiële handelsbalans met enkele belangrijke handelspartners.

Bezien we vervolgens tabel IV, die de partiële handelsbalans met een zevental belangrijke handelspartners weergeeft, dan valt allereerst het hoge passiefsaldo, waarin de handel met België/Luxemburg gedurende 1950 en de eerste zeven maanden van 1951 resulteerde, op. Het dekkingspercentage is de laatste anderhalf jaar wederom tot beneden dat van vóór de oorlog gedaald. De handel met Duitsland heeft in 1949 en 1950, in tegenstelling met vóór de oorlog, een actief saldo opgeleverd. In de eerste zeven maanden van 1951 was onze handelsbalans met dat land weer passief; hieraan zullen Duitslands moeilijkheden in de E.B.U. niet vreemd zijn geweest.

Onze handel met het Verenigd Koninkrijk schijnt, hoewel het dekkingspercentage nog aanzienlijk lager is dan vóór de oorlog, sedert 1948 naar vooroorlogse verhoudingen te tenderen. De handelsbetrekkingen met de Verenigde Staten vertonen, zoals reeds gezegd, een voor ons land aanzienlijke verbetering; het dekkingspercentage van de eerste zeven maanden van 1951 beliep 36,7, tegen 24,2 in 1938. Het percentage van de invoer uit Frankrijk en Zweden, dat door uitvoer naar deze landen wordt ge-

dekt, ligt aanzienlijk beneden vooroorlogs peil, terwijl dat, resulterend uit de handel met Indonesië sterke schommelingen vertoont. Gezien het feit, dat de tweede helft van een jaar doorgaans voor onze handelsbalans gunstiger is dan de eerste helft, mag met het oog op de betrekkelijk hoge percentages gedurende de eerste zeven maanden van dit jaar, worden verwacht, dat de dekkingspercentages, resulterend uit de handel met de zeven genoemde landen, over het gehele jaar 1951 — met uitzondering wellicht van Duitsland — hoger zullen zijn dan in 1950.

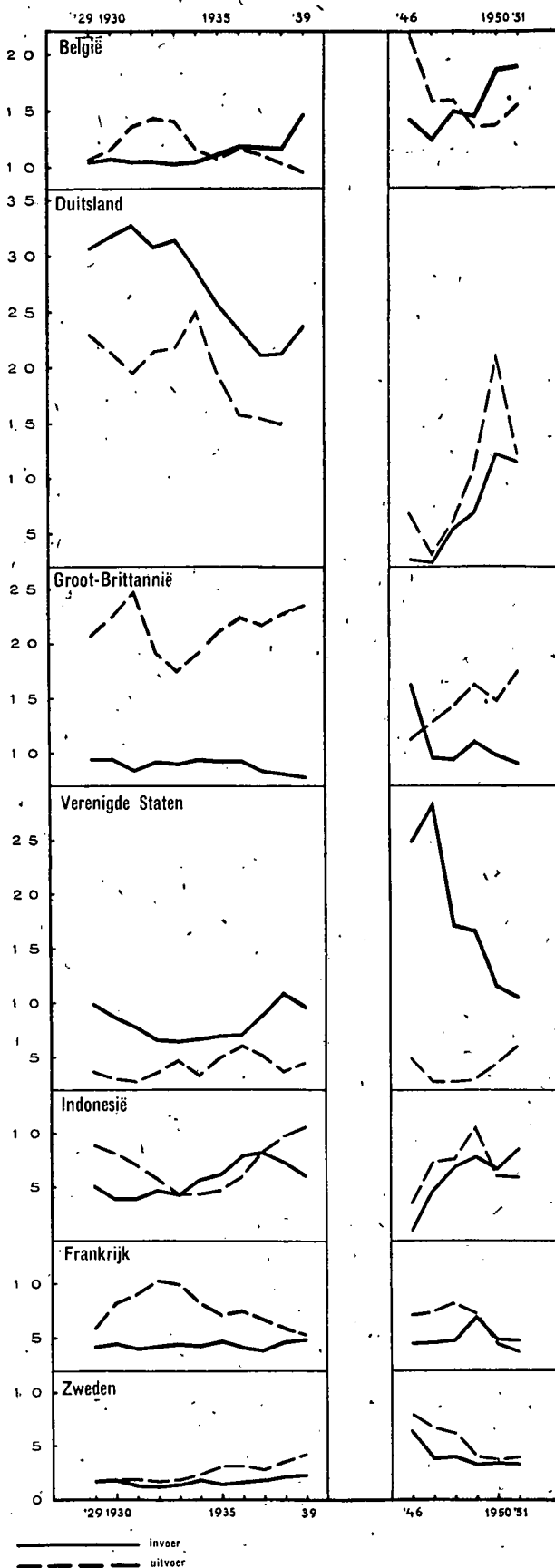
TABEL IV
Partiële handelsbalans van Nederland met enkele belangrijke handelspartners.
(in miljoenen gulden)

Landen:	1938	1946	1947	1948	1949	1950	1951 1e 7 mnd.
België-Luxemburg							
Invoer	162,2	301,4	521,4	730,4	759,9	1.430,4	1.109,9
Uitvoer	105,7	168,3	292,2	421,8	506,9	721,5	604,9
Saldo	56,5	133,1	229,2	308,6	253,0	708,9	505,0
Dekkingspercentage	65,1	55,8	56,0	57,7	66,7	50,4	54,5
Duitsland ¹⁾							
Invoer	300,9	55,7	96,7	267,2	359,3	934,2	689,5
Uitvoer	153,9	52,3	57,8	159,7	410,0	1.105,1	497,5
Saldo	147,0	3,4	38,9	107,5	50,7	170,9	192,0
Dekkingspercentage	51,1	93,9	59,7	59,8	114,1	118,3	72,2
Ver. Koninkrijk							
Invoer	115,1	347,6	408,3	461,6	581,6	759,6	516,7
Uitvoer	234,0	87,9	239,9	382,3	615,1	781,2	678,7
Saldo	+118,9	-259,7	-168,4	-79,3	+33,5	+21,6	+162,0
Dekkingspercentage	203,3	25,3	58,7	82,8	105,6	102,9	131,4
Ve renigde Staten							
Invoer	153,4	534,7	1.194,7	860,7	877,9	898,9	656,9
Uitvoer	37,1	38,0	50,9	73,4	111,2	226,8	240,9
Saldo	-116,3	-496,7	-1.143,8	-787,3	-766,7	-672,1	-416,0
Dekkingspercentage	24,2	7,1	4,3	8,5	12,7	25,2	36,7
Indonesië							
Invoer	101,7	19,9	195,9	334,4	408,3	510,8	492,7
Uitvoer	99,8	26,3	133,0	200,2	391,8	317,4	245,2
Saldo	-1,9	+6,4	-62,9	-134,2	-11,5	-193,4	-247,5
Dekkingspercentage	98,1	132,2	67,9	59,8	97,1	62,1	49,9
Frankrijk							
Invoer	64,9	96,4	195,5	238,5	364,1	373,3	273,5
Uitvoer	60,2	55,6	136,2	216,2	271,7	240,1	156,1
Saldo	4,7	40,8	59,3	22,3	92,4	133,2	117,4
Dekkingspercentage	92,8	57,7	69,7	90,7	74,6	64,3	57,1
Zweden							
Invoer	29,9	136,2	159,8	196,0	174,5	260,7	207,6
Uitvoer	35,9	62,2	123,6	164,1	149,2	190,8	161,3
Saldo	+6,0	-74,0	-36,2	-31,9	-25,3	-69,9	-46,3
Dekkingspercentage	120	45,7	77,3	83,8	85,5	73,2	77,7
Procentueel aandeel dezer landen in de invoer	65,6	69,5	65,2	62,8	66,5	66,7	65,3
Procentueel aandeel dezer landen in de uitvoer	69,9	62,5	55,1	60,6	64,8	67,8	64,6

¹⁾ M.i.v. 1950 alleen West-Duitsland.

Zoals de laatste twee regels van tabel IV doen zien, heeft het totale aandeel dezer landen in onze in- en uitvoer na de oorlog — met uitzondering van 1947 — weinig afwijkingen vertoont van het vooroorlogse. Deze betrekkelijke rust was evenwel de resultante van aanzienlijke verschuivingen in de posities der landen onderling, hetgeen uit onderstaand staatje, dat aangeeft welke plaats de landen in 1938 en na de oorlog in het totale handelsverkeer hebben ingenomen, en uit nevenstaande grafiek, die het aandeel dezer landen in de Nederlandse in- en uitvoer doet zien, blijkt.

Aandeel van enkele belangrijke Nederlandse handelspartners in procenten van de totale Nederlandse in-, resp. uitvoer ¹⁾.

¹⁾ 1951 eerste zes maanden.

²⁾ M. i. v. 1950 alleen West-Duitsland.

1938	1946	1947	1948	1949	1950	1951 eerste 7 maanden
Duitsland Ver. Koninkr. B.L.E.U. Indonesië Ver. Staten Frankrijk Zweden	Ver. Staten B.L.E.U. Ver. Koninkr. Zweden Frankrijk Duitsland Indonesië	Ver. Staten B.L.E.U. Ver. Koninkr. Frankrijk Indonesië Zweden Duitsland	B.L.E.U. Ver. Staten Ver. Koninkr. Indonesië Frankrijk Duitsland Zweden	B.L.E.U. Ver. Koninkr. Ver. Staten Indonesië Duitsland Frankrijk Zweden	B.L.E.U. Duitsland ¹⁾ Ver. Koninkr. Ver. Staten Indonesië Frankrijk Zweden	B.L.E.U. Ver. Koninkr. Duitsland ¹⁾ Ver. Staten Indonesië Frankrijk Zweden

¹⁾ Alleen West-Duitsland; m.i.v. Oost-Duitsland zou Duitsland in de eerste zeven maanden van 1951 op de tweede plaats parasseren.

Uit de verwarring der eerste na-oorlogse jaren is de *Belgisch-Luxemburgse Economische Unie als bezetster der eerste plaats naar voren gekomen. De positie der overige landen schijnt langzamerhand naar de vooroorlogse tendenzen. Eenzelfde indruk wekken de lijnen — met uitzondering van die van België — in de grafiek. Het is evenwel nog te vroeg om van meer dan een tendentie te kunnen spreken.*

Rotterdam.

J. H. ZOON.

BOEKBESPREKING

Dr P. S. Pels: „De ontwikkeling van de loonvorming”.

N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn, 1951, 85 blz.

Het hier aangekondigde boekje voorziet in een reeds lang gevoelde behoefte om een overzicht te verkrijgen van de sinds de bevrijding gevoerde loonpolitiek. Dr Pels, voorheen secretaris van de Stichting van den Arbeid en thans diezelfde functie bekleedend bij de S.-E.R., is hiertoe bij uitstek deskundig. De „geleide loonvorming” heeft toch in de nauwste samenwerking tussen Overheid en georganiseerd bedrijfsleven plaats gehad. De auteur heeft blijkens zijn voorwoord bedoeld tot een registratie der gevoerde loonpolitiek te komen en daarbij telkens de algemene facetten willen belichten, welke bij het bestaande tempo der ontwikkeling dreigen niet voldoende in het oog te worden gehouden.

Het is goed zich nog eens te realiseren, welk een diepgaande hervorming der loonvorming sinds 1940 heeft plaats gehad, zowel formeel als materieel. Wat het eerste punt betreft, spreekt Pels terecht van de „opmars der collectieve regeling”; terwijl in 1940 ca 15 pCt der werknemers onder een al of niet algemeen verbindend verklaarde C.A.O. viel, waren in 1947 voor ca 70 pCt der werknemers, in 1950 voor 85 à 90 pCt der werknemers de lonen collectief geregeld. Daarbij speelde naast de C.A.O. de bindende loonregeling ex art. 12 B.B.A. 1945 een belangrijke rol.

Wat de materiële zijde der hervorming betreft, kan worden geconstateerd, dat het, dank zij de beheerste loonvorming, mogelijk is gebleken, een zekere ordening der loonverhoudingen tot stand te brengen. Tot 1940 vertoonde het loonschema een betrekkelijk chaotisch beeld: door het veelszins ontbreken van collectieve regelingen viel het accent op de loonvorming per onderneming. Daardoor kwamen in tal van bedrijfstakken ongemotiveerde onderlinge verschillen voor, hoofdzakelijk bepaald door de machtsverhoudingen. Doch ook de landelijke C.A.O.-en, welke voor diverse bedrijfstakken waren afgesloten, waren allerminst gecoördineerd. Dit kwam tot uiting zowel in de afwijkende loonniveaus als in de onderling sterk uiteenlopende gemeenteklassen-indeling. Ook hier speelden de machtsverhoudingen een rol, zodat in de bedrijfstakken met sterke vakorganisaties hogere lonen konden worden bedongen dan elders; men denke in dit verband aan de lange tijd bevoorrechte positie der bouwvakarbeiders. Tevens bracht dit mede, dat in het algemeen de lonen in kleinere steden en op het platteland waren achtergebleven. Daarnaast speelde het onderscheid in zgn. „beschutte” en „onbeschutte” bedrijfstakken een grote rol; men denke aan de loonverschillen-tussen grafische- en textielindustrie.

Na 1945 zien wij dus een meer systematisch loongebouw

ontstaan, waarbij bovendien een zekere verfijning werd nagestreefd. Deze verfijning kwam o.a. tot uitdrukking in het bevorderen van werkclassificatie, waarbij voor iedere functie een bepaalde waardering werd toegekend, waardoor de grove indeling in geschoolden, geoefenden en ongeschoolden door een meer objectieve en verfijnde indeling kon worden vervangen. Men komt door dit systeem, hetwelk in November 1950 reeds voor 60 pCt der in ondernemingen werkzame arbeiders zou gelden, tot gedifferentieerde functielonen. Naast deze functiewaardering, gebaseerd op de aard van het werk, kan dan nog de persoonlijke waardering voor de wijze, waarop het werk verricht wordt, door toeslagen (merit-rating) tot uitdrukking worden gebracht; hierbij kan o.a. worden rekening gehouden met nauwkeurigheid, kennis van het materiaal, etc.

Een andere vorm van prestatiebeloning, het zgn. tariefloon, is in de laatste jaren eveneens tot verdere verfijning gebracht door de bevordering van zgn. wetenschappelijke tarieven.

Door de hier genoemde middelen, waaraan de Stichting van den Arbeid en het College van Rijksbemiddelaars veel aandacht hebben gewijd, kan de egaliserende invloed der collectieve regeling enigszins worden opgeheven; een andere mogelijkheid hiertoe is het toepassen van zgn. franchisebepalingen, waardoor voor een groep werknemers afwijkingen boven en beneden een bepaald gemiddelde tot zekere hoogte zijn toegelaten.

De zojuist genoemde egaliserende werking is in het huidige stelsel veel groter dan voorheen, omdat thans de regelingslonen standaardlonen zijn geworden, waarvan slechts met vergunning mag worden afgeweken. Voorheen golden de landelijke C.A.O.-normen uiteraard als minima; betaling boven het minimum (zgn. bovenminimale lonen) bleef mogelijk, al was ook toen een tendentie naar gelijkmaking te constateren.

Ondanks het zojuist medegedeelde, stond toch het behoefte-element bij de sinds de bevrijding gevoerde loonpolitiek voorop.

Reeds in 1945, nog vóór de algehele bevrijding van ons land, werd door de Rijksbemiddelaar in het Zuiden des lands een loonsverhoging toegestaan van 25 pCt boven het loon van 10 Mei 1940, resp. 15 pCt boven het loonpeil van October 1942. Het op grond van het B.B.A. 1945 gevormde College van Rijksbemiddelaars heeft deze algemene vergunning in zijn beschikking van 16 October 1945 bevestigd. Intussen waren deze normen in Juli 1945 reeds aanmerkelijk overschreden, in verband met de voortdurend stijgende prijzen. De Stichting van den Arbeid heeft zich beraden over een sociaal minimum-loon, gebaseerd op het zgn. distributiepakket. Op grond hiervan werden als richtlijnen aangehouden voor de grote steden een weekinkomen van f 42, f 38,50 en f 35; voor het platteland van f 38, f 34,50 en f 31, onderscheidenlijk voor geschoolden, geoefenden en ongeschoolden. Daarbij moest met bijzondere omstandigheden en historisch gegroeide verhoudingen worden rekening gehouden. Aan deze richtlijnen werden de ontwerp-loonregelingen of C.A.O.-en getoetst.

De prijsontwikkeling stond intussen niet stil; in Mei 1946 waren de kosten van levensonderhoud reeds met 8½ pCt gestegen sedert September 1945. Ook de lonen

bleken in de praktijk uit de hand gelopen te zijn, vooral in de grote steden, waar zij in feite met f 1 à f 1,50 per week waren verhoogd.

Op 4 October 1946 werd vervolgens een loonstop afgekondigd, waarbij overigens een correctiemogelijkheid bleef bestaan, met name door een verantwoorde tariefbeloning. Bij invoering van de reeds aangeduide gemeten tarieven werd een hogere tariefmarge toegestaan dan de gebruikelijke 15 pCt voor ervaringsstarieven. Verdere correcties werden gevonden in verhoging der wettelijke kinderbijslagen. Aanvankelijk bedroegen deze 20 resp. 25 cent per kind per dag (van het 3e kind af); in 1945 kwam een verhoging tot stand tot 40 cent; ingaande 1945 werd bijslag gegeven van het eerste kind af, terwijl van het vierde kind af de bijslag op 50 cent gesteld werd. In 1948 werden de bedragen van het tweede kind af met 4 cent verhoogd.

Tenslotte stelde het consumentencrediet in staat tot het aanschaffen van kleding, schoeisel en huisraad, waartoe het sociaal minimumloon van 1945 geen ruimte liet.

De spanning tussen lonen en prijzen was in 1947 zo groot geworden, dat de vaststelling van een gecorrigeerd uurloonschema onvermijdelijk bleek. Hiertoe bestond te meer aanleiding, omdat een nieuwe loonregeling voor de metaalindustrie feitelijk reeds een nieuwe loonronde had ingeluid. Het nieuwe schema werd gesteld op 94 tot 82 cent voor geschoolden, 78 tot 66 cent voor de ongeschoolden. In verband met moeilijkheden, wat onder een „geoeffende” arbeider was te verstaan, werd deze categorie uit het schema weggelaten en de invoeging hiervan, al of niet aan de hand van een werkclassificatie, overgelaten aan het overleg in de bedrijfstakken.

Bij de lonen voor ongeschoolden is gedacht aan „gemiddeld ongeschoolde” arbeiders; het College van Rijksbemiddelaars stelde voor absoluut ongeschoolden het bedrag op 2 cent per week lager.

Het écart tussen geschoolden en ongeschoolden werd gehandhaafd op 20 pCt, welk cijfer ook in October 1945 had gegolden in tegenstelling met de toestand vóór 1940, toen een verschil van 25 pCt viel te constateren. De vraag rijst, of op dit punt niet een onbevredigende situatie is geschapen, welke de animo om zich voor een vak te bekampen heeft doen dalen.

Ook de f 4 per week verschil tussen 1e en 5e gemeente-klasse wenste de Stichting in principe te handhaven, in afwachting van een nader onderzoek van de zijde der Regering, hetwelk geleid heeft tot de instelling der Commissie-Kruijt, welke in 1951 heeft gerapporteerd.

Indien wij het loonschema van 1947 vergelijken met dat in 1945, dan blijkt, dat voor de 1e gemeenteklasse de normen met 7 pCt verhoogd werden, welk percentage voor de volgende klassen geleidelijk daalde, totdat voor de 5e klasse de verhoging 3,7 pCt beliep voor de geschoolden en 1,5 pCt voor de ongeschoolden. Hieruit volgt, dat het verschil tussen grote steden en platteland werd vergroot, hetgeen aansloot op de ontwikkeling in de praktijk, welke tot een gemiddeld verschil van f 5,76 had geleid.

In de nu volgende jaren gingen de loonronden elkaar sneller opvolgen conform het verloop der kosten van levensonderhoud.

Tevens kwam nu voor het eerst de figuur der *verplichte* loonsverhoging naar voren. In November 1948 werd i.v.m. de subsidieverlaging voor levensmiddelen en brandstoffen een verplichte tijdelijke bijslag van f 1 per week resp. f 4,50 per maand voorgeschreven voor diegenen, die hoogstens f 3.700 per jaar verdienden (hij gold voor werknemers van ten minste 23 jaar, alsmede voor jongere gehuwden en kostwinners).

In December 1949 volgde i.v.m. de devaluatie de zgn. derde loonronde, welke ditmaal de vorm van een algemene vergunning tot 5 pCt verhoging kreeg. Een loongrens werd hierbij niet gesteld. Het per 1 Januari 1950 gecorrigeerde weekloonschema liep van 101 tot 89 cent voor geschoolden,

resp. van 84 tot 72 cent voor de ongeschoolden. Dit betekende dus een verhoging van 8 à 9 pCt vergeleken met 1947.

Vervolgens kwam i.v.m. het „Korea”-effect in September 1950 de vierde loonronde, ditmaal een combinatie van verplichte en facultatieve verhoging ad 5 pCt. Aan alle werknemers, die onder een C.A.O. of bindende loonregeling vielen, moest 5 pCt verhoging worden gegeven tot een maximum van f 180 per jaar. Voor de overige werknemers, alsmede voor dat deel der 5 pCt, hetwelk genoemd bedrag overschreed, werd een algemene vergunning gegeven.

Het boekje geeft de ontwikkeling tot November 1950. Daarom kon geen mededeling gemaakt worden van de in Maart 1951 gevolgde vijfde loonronde; wederom een verplichte verhoging van 5 pCt tot een maximum van f 200 per jaar voor alle werknemers, werkende onder C.A.O. of bindende loonregeling, verbonden met een vergunning voor de overige werknemers. Opmerkenwaard is, dat hier dus geen mogelijkheid werd geopend om het maximum van f 200 te overschrijden. Zoals bekend werd met deze loonronde de 5 pCt consumptiebeperking gerealiseerd, waartoe de S.-E.R. in Februari van dit jaar geadviseerd had en waarmee het nieuw opgetreden kabinet zich had verenigd.

In het bovenstaande zijn enkele grepen uit de studie van Dr Pels gedaan, welke een indruk geven van de schat van gegevens, welke er in zijn verwerkt. De ontwikkeling staat intussen niet stil; de verder te voeren loonpolitiek in verband met het prijsverloop, de betalingsbalanspositie, de verhoging der productiviteit, om slechts enkele punten te noemen, blijft in het brandpunt der belangstelling staan zowel van regeringsinstanties als van het georganiseerde bedrijfsleven.

Dat deze studie, zoals de auteur in zijn voorwoord hoopt, bouwstenen voor de toekomstige loonpolitiek zal opleveren, mag als vaststaand worden aangenomen. Niemand, die in deze vraagstukken belangstelt (en wie doet dat niet), mag haar dan ook ongelezen laten.

Hilversum.

Mr Ir A. W. QUINT.

INTERNATIONALE NOTITIES

De copravoorziening

Vergeleken met die van vóór de oorlog, is de na-oorlogse export van copra en cocosolie tamelijk gering. De uitvoer van de belangrijkste producerende landen beliep, uitgedrukt in olie-equivalent, in 1947, 1948 en 1949 resp. 831.000, 791.000 en 827.000 ton, tegen 1.035.000 ton in 1938. Wanneer rekening wordt gehouden met de daling der beschikbare hoeveelheden aardnoten en sojabonen, met de onzekerheden, die er ten aanzien van enkele andere plantaardige oliën bestaan en met het feit, dat de vraag naar plantaardige oliën een toeneming te zien geeft, dan schijnt er, aldus „The Statist” van 29 September jl., ruimte aanwezig te zijn voor een aanzienlijke uitbreiding der internationale copraproductie.

Hoewel het vrijwel onmogelijk is de productie van cocosnoten, die trouwens niet alle worden verwerkt tot copra, nauwkeurig te schatten, mag worden aangenomen, dat de wereldcopraproductie momenteel dichter bij de 4 mln dan bij de 3 mln ton per jaar ligt. De copra-export, die, exclusief noten in dop en cocosolie, in 1938 en 1939 bijna 1.500.000 ton per jaar beliep, was in de jaren 1942 t/m 1945 gedaald tot gemiddeld 260.000 ton. Na de oorlog vond een snel herstel plaats en in de jaren 1946 t/m 1949 beliep de export resp. 851.000, 1.335.000, 1.199.000 en 1.213.000 ton.

Terwijl vóór de oorlog de aardnotenexport die van copra in volume overtrof, zijn de rollen nu omgekeerd. India

was voorheen exporteur van copra en cocosolie, maar sedert jaren wordt iedere voortgebrachte cocosnoot in het land zelf verbruikt en India is één der belangrijkste importeurs geworden. Hoewel India, Ceylon en Malakka over ongeveer 50 pCt van het totale met cocospalmen beplante areaal beschikken, zijn de Philippijnen kortgeleden als de grootste exporteur naar voren gekomen, hetgeen volgens producenten voornamelijk moet worden toegeschreven aan het feit, dat productie en export aldaar niet zijn onderworpen aan overheidsrestricties en -bemoeiingen.

De productie op de Philippijnen wordt, in de verwachting van toenemende afzetmogelijkheden, uitgebreid en is nu hoger dan ooit tevoren. Vóór de oorlog werd bijna alle Philippijnse copra en cocosolie geëxporteerd naar de Verenigde Staten, maar in 1949, 1950 en de eerste vier maanden van 1951 was dit aandeel gedaald tot resp. 69, 67 en 55 pCt. Hoewel de productie is uitgebreid, ondervinden de Philippijnen niet de geringste afzetmoeilijkheden. Momenteel ziet men aldaar uit naar verdere uitbreiding der activiteit, vnl. in Europa.

Vóór de oorlog was Indonesië de grootste exporteur, doch thans is dit land, hoewel er wellicht later verbeteringen zullen optreden, in dezen ver bij de Philippijnen ten achter. Malakka is als producent eveneens van belang, doch de copra-export van dit land was in 1949, hoewel sedert 1947 een aanzienlijke verbetering is opgetreden, nog maar de helft van die van 1938, hetgeen verband houdt met de grotere binnenlandse verbruik. Van de andere producenten kunnen o.a. Ceylon, Oost- en West-Afrika, Trinidad, Jamaica, Portugees Oost-Afrika, Indo-China, Frans Oceanië en de Belgische Congo worden genoemd. De productiemethoden zijn doorgaans primitief en in vele gevallen zou een efficiëntere verwerkingsprocedure de copra veel meer „konkurrenzfähig” op de wereldmarkt kunnen maken.

Uitgedrukt in olie-equivalent schijnt er, aldus „The Statist”, behoefte te bestaan aan een uitbreiding der exporteerbare hoeveelheid copra van minstens 20 en waarschijnlijk 25 pCt.

Het goud- en dollartekort van het sterlinggebied

Het derde kwartaal 1951 leverde voor het sterlinggebied een goud- en dollartekort op van \$ 638 mln. Dit kwartaal vormt wel een zeer scherp contrast met voorgaande kwartalen, die een — zij het sedert 1950 afnemend — overschot te zien gaven.

(in miljoenen dollars)

Periode	Goud- en dollaroverschot	Marshall-hulp enz.	Verandering in de goud- en dollarreserves	Goud- en dollarreserves
1949 1e kw.	— 330	+ 386	+ 56	1.912
2e kw.	— 631	+ 370	— 261	1.651
3e kw.	— 539	+ 313	— 226	1.425
4e kw.	— 31	+ 294	+ 263	1.688
1950 1e kw.	+ 40	+ 256	+ 296	1.984
2e kw.	+ 180	+ 258	+ 438	2.422
3e kw.	+ 187	+ 147	+ 334	2.756
4e kw.	+ 398	+ 145	+ 543	3.300
1951 1e kw.	+ 360	+ 98	+ 458	3.758
2e kw.	+ 54	+ 55	+ 109	3.867
3e kw.	— 638	+ 40	— 598	3.269

Hoewel ongeveer de helft van het tekort in het afgelopen kwartaal moet worden toegeschreven aan seizoensinvloeden en andere tijdelijke factoren, is het niet aan deze factoren toe te schrijven gedeelte nog alarmerend genoeg, zegt „The Times” van 4 dezer, en het is noodzakelijk, dat positieve bestrijdingsmaatregelen worden genomen.

Begin 1952 zal er een conferentie worden gehouden van de Ministers van Financiën van het Gemenebest, teneinde na te gaan, welke gezamenlijke stappen kunnen worden gedaan. Dan zal wellicht ook bekend zijn, welke hulp mag worden tegemoet gezien in het kader der verdeling van de economische lasten der defensie.

De mogelijkheden tot besnoeiing van de invoer uit het dollargebied door de sterlinglanden worden door sommige Ministers niet groot geacht. De andere landen van het Gemenebest, die in totaal genomen geen dollartekort hebben, zullen er wellicht weinig voor voelen om hun dollaraankopen veel te beperken, tenzij zij er op kunnen rekenen, dat zij meer, of in ieder geval niet minder, goederen uit Engeland zullen krijgen. Per saldo is het de plicht van ieder land er voor te zorgen, dat het geen deficitten kweekt met de buitenwereld, inclusief de rest van het sterlinggebied.

In 1951 heeft Engeland in zekere mate geleefd van buitenlands krediet en verkoop zijner buitenlandse activa. Evenals bij andere gelegenheden, waarbij Engeland een tekort heeft gekweekt, is dit tekort gevolgd door tekorten van het sterlinggebied als geheel. Dit heeft, aldus genoemd blad, enige tijd gediend om de illusie te bewaren, als zou er niets zijn gebeurd, dat Engeland zou nopen om te kiezen tussen meer produceren of minder consumeren. „But it is not an illusion that a new Government will be able to maintain”.

Zwedens handel met Oost-Europa

Ondanks het feit, dat Zweden in 1946 een kredietovereenkomst voor de duur van vijf jaren heeft gesloten met de Sowjet-Unie, spelen Rusland en de andere Oosteuropese landen in het Zweedse handelsverkeer een geringe rol. In het eerste halfjaar 1951 vertegenwoordigde de Zweedse invoer uit Oost-Europa slechts ca 7 pCt van de totale invoer, terwijl gedurende dezelfde periode iets meer dan 6 pCt van de uitvoer naar Oost-Europa ging, nl. 3 pCt naar Polen en 1,5 pCt naar Rusland.

Toen Zweden in 1946 besloot de Sowjet-Unie zeer grote kredieten te verlenen teneinde de verkoop van Zweedse producten aldaar te bevorderen, verwachtte men, dat Zweden van een nauwer contact met de Russische markt zou profiteren. Deze verwachtingen zijn tot nu toe niet in vervulling gegaan. Indien rekening wordt gehouden met het feit, dat de Baltische landen bij de Sowjet-Unie zijn gevoegd, dan is het aandeel van Rusland in de Zweedse invoer eerder gedaald dan gestegen. Voorts heeft Rusland tot nog toe niet meer goederen uit Zweden betrokken dan vóór de oorlog. Wellicht zullen de cijfers gedurende het tweede halfjaar 1951 en het komende jaar, wanneer de laatste leveringen volgens de overeenkomst plaatsvinden, een weinig stijgen, doch groot kan deze toename, daar de waarde der openstaande orders medio 1951 ca 230 mln kronen bedroeg, niet zijn.

Hoewel Zweden geen oorlogsmateriaal naar Oost-Europa heeft geëxporteerd, kan, aldus „The Economist” van 29 September jl., niet worden ontkend, dat het Rusland en de satellietstaten van enkele belangrijke producten heeft voorzien. Naast machines, werden vissersvaartuigen, pulp, papier en ijzererts naar Oost-Europa uitgevoerd. De betekenis van de Zweedse ijzerertsexport naar Polen en Tsjechoslowakije wordt volgens dit blad vaak overdreven voorgesteld. In het eerste halfjaar 1951 waren Engeland, West-Duitsland en de Verenigde Staten, die ieder ongeveer 25 pCt van de totale export afnamen, de belangrijkste afnemers. Daarna volgden België met 15 pCt en Oost-Europa met ca 10 pCt.

Het aandeel van Polen in Zwedens ijzerertsexport beliep 7 pCt. Ongetwijfeld is deze invoer van ijzererts voor Polen en Tsjechoslowakije van grote betekenis, en een stopzetten der leveranties zou voor deze landen onaangename gevolgen hebben. Anderzijds is Polen Zwedens belangrijkste steenkolenleverancier; het zou overijld zijn te beweren, dat de schade, toegebracht aan de Poolse economie door het wegvallen van Zweeds ijzererts, groter zou zijn dan die, welke een bij wijze van vergelding uitgevaardigd verbod van uitvoer van Poolse steenkool

naar Zweden, aan de Zweedse economie zou toebrengen.

Vóór de oorlog concurreerden Engelse en Poolse steenkolen op de Scandinavische markten. Toentertijd bestond er een overeenkomst, volgens welke Zweden zich praktisch verplichtte tenminste 47 pCt van de benodigde steenkolen uit Engeland te betrekken. Deze tijd is nu voorbij: Engeland leverde in de eerste zes maanden van dit jaar slechts 10 à 11 pCt van de door Zweden ingevoerde steenkolen en cokes; Polen daarentegen ca 40 pCt, terwijl West-Duitsland met meer dan 30 pCt de tweede plaats innam. De leveranties van steenkolen en cokes zijn in tijden van internationaal gebrek aan brandstoffen belangrijker dan ooit. Zweden zal daarom voor die landen, die zijn behoefte aan brandstof in belangrijke mate kunnen dekken, vermoedelijk meer ijzererts en andere grondstoffen moeten reserveren. Zolang er derhalve geen andere belangrijke bron voor het betrekken van brandstof beschikbaar is, zal er vrijwel geen sprake van zijn, dat Zweden de handel met Polen zal beperken, besluit „The Economist”.

De olie-invoer der Marshall-landen

De netto-invoer van ruwe petroleum en petroleumproducten in de O.E.E.C.-landen — exclusief Griekenland, Oostenrijk en IJsland — bereikte in het eerste halfjaar 1951 een recordhoogte van 32,4 mln metrieke tonnen. De invoer in het eerste halfjaar 1950 werd met 31 pCt en die in het tweede halfjaar 1950 met 14 pCt overtroffen. In elk der Marshall-landen was de petroleum-invoer in de eerste helft van dit jaar aanzienlijk hoger dan in de vergelijkbare periode van 1950 en in de meeste landen eveneens hoger dan in de tweede helft van 1950. Naar schatting is ongeveer 4/5 van de geïmporteerde olie afkomstig uit het Midden-Oosten en ongeveer 1/5 uit het Westelijk halfrond.

In- en uitvoer van petroleum en -producten der O.E.E.C.-landen.

(in duizenden metrieke tonnen)

Invoer	1e halfjaar 1950		2e halfjaar 1950		1e halfjaar 1951	
	Totaal	w.o. ruwe petroleum	Totaal	w.o. ruwe petroleum	Totaal	w.o. ruwe petroleum
Ver. Koninkrijk	9.749	4.580	9.711	4.940	12.083	6.850
Frankrijk	6.842	6.609	7.743	7.524	8.547	8.267
Nederland	2.513	1.852	3.550	2.948	3.588	3.021
Italië	2.341	1.741	3.272	2.814	3.770	3.147
Zweden	1.869	460	1.771	444	2.252	456
West-Duitsland	1.143	774	1.903	1.438	2.003	1.810
België/Lux.	1.124	206	1.306	236	1.684	243
Alle O.E.E.C.-landen	27.792	16.363	33.017	20.502	37.437	23.993
Uitvoer						
Ver. Koninkrijk	319	—	640	—	600	—
Frankrijk	1.149	9	1.139	—	1.672	—
Nederland	1.139	—	2.054	—	1.925	—
Italië	331	—	487	—	477	—
West-Duitsland	33	—	71	—	38	—
België/Lux.	174	—	201	—	284	5
Alle O.E.E.C.-landen	3.145	9	4.592	—	4.996	5
Netto-invoer	24.647	16.354	28.425	20.502	32.441	23.988

De voornaamste oorzaak van deze invoerstijging moet, aldus „Petroleum Press Service” van deze maand, worden gezocht in de aanzienlijke toename van het verbruik. Volgens gegevens van de Oliecommissie van de O.E.E.C. was het verbruik van geraffineerde producten alleen al in 1950/51 ongeveer 18 pCt hoger dan in 1949/50. Voorts werden, naast de i.v.m. een meer uitgebreide handel noodzakelijke invoer voor voorraadvoorziening, grote hoeveelheden ruwe olie ingevoerd, die dienden om voorraden te vormen voor nieuwe raffinaderijen.

Vermoedelijk zal, aldus genoemd blad, de olie-invoer van West-Europa in de nabije toekomst een verdere stijging

te zien geven, zij het wellicht in mindere mate dan voorheen. De verschepingen van grote hoeveelheden ruwe petroleum, die bestemd waren als werkvoorraden voor nieuwe of vergrote raffinaderijen, zijn achter de rug, terwijl de binnenlandse vraag naar geraffineerde producten, nu een groot deel van het na-oorlogs herstel voltooid of bijna voltooid is, vermoedelijk zal dalen. De Oliecommissie van de O.E.E.C. verwacht tussen 1950/51 en 1951/52 een toename van de binnenlandse vraag van slechts 9 pCt. Bovendien is het wel zeker, dat er als gevolg van de Perzische oliecrisis tijdelijk leveringsmoeilijkheden zullen optreden, terwijl enkele Europese landen wellicht — na het verminderen der E.C.A.-hulp — moeilijk dollars voor een deel hunner olie-invoer zullen kunnen missen.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Het passeren van de ultimo bracht op de geldmarkt nauwelijks enige verkrapping teweeg. De reeds lage markt-disconto's daalden in het verloop van de verslagweek nog verder. October-t/m Januaripapier noteerde hierna tussen 1 pCt en 1¹/₈ pCt, terwijl langer lopend papier een voor zeer ruime geldmarkten karakteristieke staf-feling vertoonde. Hierbij golden disconto's van 1³/₁₆ pCt bij 4 maanden tot 1⁷/₁₆—¹/₂ pCt bij 11 maanden looptijd.

Dat de aan banken toevloeiende liquide middelen door deze niet direct geheel in nieuw bij de Agent af te nemen papier worden belegd is wel aannemelijk, als men bijv. ziet, dat het tegoed der banken bij de circulatiebank per 1 October jl. f 64 mln bedroeg (een week tevoren f 34 mln) en dat het Rijk per 29 September f 63 mln (een week tevoren f 30 mln) callgeld had opgenomen. Deze politiek is begrijpelijk, omdat over enige weken een periode aanvangt, waarin weinig schatkistpapier vervalt. Op deze wijze worden latere liquiditeitszorgen voorkomen, bijv. voor het geval van onttrekkingen i.v.m. een eventueel ongunstiger worden van de Nederlandse betalingsbalans. Mocht dit laatste niet geschieden, dan kunnen de liquide middelen t.z.t. alsnog in schatkistpapier worden omgezet, hetgeen dan de echelonnering der schatkistpapierportefeuilles ten goede zou komen.

De kapitaalmarkt.

Na een stagnatie van één week zette het aandelenkoersniveau de langzame stijging, welke van begin Augustus dateert, weder voort. Een factor, welke hiertoe enigszins bijdroeg, was de verwachting, dat een aantal ondernemingen tot herkapitalisatie zal overgaan; Van Vlissingen heeft dit thans als eerste beursfonds aangekondigd. Kon. Olie steeg boven de „mijlpaal” van 300 pCt, op vraag via de arbitrage voor Franse rekening, vnl. verband houdend met devaluatiegeruchten daar te lande.

Op de obligatiemarkt vonden wederom bescheiden koersverbeteringen plaats. In de fundamentele schaarste aan geldkapitaal is echter geen enkele verandering gekomen. Het is in dit verband opvallend — hoewel niet verbazingwekkend — in welke mate de publieke kapitaalmarkt wordt uitgeschakeld bij het aantrekken van nieuw niet-risicodragend kapitaal. Huisbezoek door gemeente-ambtenaren ter bijeenkomst van kapitaal voor de woningbouw is geen zeldzaamheid meer; de gemeente Leiden zendt voor dit doel zelfs een reiziger rond langs de institutionele beleggers. De Herstelbank wil thans rechtstreeks bij het bedrijfsleven ruim f 40 mln obligaties plaatsen, ter financiering van de uitbreiding van haar credietverlening.

STATISTIEKEN

Alom ziet men derhalve hoe op deze markt het „pers-proces” door een „zuigproces” wordt vervangen, hetgeen in overeenstemming is met het reële kapitaalgerek in ons land.

	28 Sept. 1951	5 Oct. 1951
Aand. indexcijfers.		
Algemeen	150,2	152,5
Industrie	214,2	215,0
Scheepvaart	173,0	179,9
Banken	120,2	122,6
Indon. aandelen	50,6	52,4
Aandelen.		
A.K.U.	173	169 ³ / ₄
Philips	165 ¹ / ₂	170 ³ / ₈
Unilever	237 ² / ₄	230 ¹ / ₂
H.A.L.	176	181
Amsterdam Rubber	103	105 ¹ / ₂
H.V.A.	111	114 ¹ / ₂
Kon. Petroleum	296	301 ¹ / ₂
Staatsobligaties.		
2½ pCt N.W.S.	70 ¹ / ₂	71 ¹ / ₈
3—3½ pCt 1947	85 ¹ / ₈	86
3 pCt Invest. certif.	88 ¹¹ / ₁₆	88 ⁵ / ₈
3½ pCt 1951	93 ¹ / ₂	94
3 pCt Dollarlening	100 ⁷ / ₈	100 ¹ / ₄

J. C. B.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE DRIE NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ 1).

(in miljoenen guldens)	Nederl. banken		Nederl. banken en Nederl. Handel-Mij	
	31 Juli 1951	31 Aug. 1951	31 Juli 1951	31 Aug. 1951
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen ..	141	115	173	143
Nederlands schatkistpapier	1.565	1.577	2.105	2.129
	1.706	1.692	2.278	2.272
Ander overheidspapier	82	92	107	117
Wissels	12	10	24	16
Bankiers in binnen- en buitenland	131	150	189	205
Prolong. en voorsch. tegen effecten	55	54	73	72
	280	306	393	410
Debiteuren	814	828	995	1.017
Effecten en syndicaten	41	43	49	50
Deelnemingen (incl. voorschotten) ..	19	19	29	29
	874	890	1.073	1.096
Gebouwen	4	4	6	7
Diverse rekeningen	—	—	—	8
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2.865	2.894	3.750	3.794
Passiva:				
Crediteuren	2.130	2.124	2.735	2.757
Wissels	24	25	25	26
Deposito's op termijn	336	352	531	541
Kassiers en genomen daggeldleningen	53	83	53	83
Diverse rekeningen	86	72	93	72
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2.630	2.657	3.438	3.480
Aandelenkapitaal	160	160	214	214
Reserve	77	77	100	100
	2.865	2.894	3.750	3.794

1) In verband met afrondingen behoeft de som der afzonderlijke posten niet met het eindtotaal overeen te stemmen.

OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN 1).

STAAT I. Ontvangsten op niet-kohierbelastingen. Kalenderjaar 1951. × f 1 mln

Benaming der middelen	Januari 1951	Februari 1951	Maart 1951	April 1951	Mei 1951	Juni 1951	Juli 1951	Aug. 1951	Totaal 1 Jan. 1951 t/m ult. Aug. 1951	Raming jaar 1951
Loonbelasting	84,2	95,9	42,6	60,5	55,1	35,8	68,4	53,7	496,2	635,0
Dividendbelasting	2,2	8,9	2,8	2,8	3,1	4,2	17,6	5,8	47,3	55,0
Commissarissenbelasting	0,7	1,0	0,3	1,1	0,5	0,4	1,9	0,7	6,7	7,0
Vereveningsheffing	27,8	34,5	15,2	27,7	25,7	13,8	30,1	23,4	198,1	250,0
Rechten op de invoer	34,1	37,8	44,0	44,2	52,9	44,7	43,8	37,6	339,1	450,0
Bijzondere wijnbelasting	—	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	—	0,0	0,0
Accijns op zout	2,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,5	3,2	3,5
Accijns op gedistilleerd	8,4	7,6	8,8	8,8	8,5	8,9	10,3	10,2	71,5	100,0
Accijns op bier	1,0	1,2	1,5	1,4	2,3	2,1	0,8	0,6	10,8	16,0
Accijns op suiker	6,9	8,3	6,6	6,5	10,1	7,1	7,2	7,2	60,0	75,0
Accijns op tabak	27,7	25,4	20,4	23,2	24,7	26,2	22,1	28,7	198,3	270,0
Belasting op gouden en zilveren werken ..	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,5	0,8
Omzetbelasting	110,6	120,6	82,3	118,0	125,5	83,8	114,0	101,8	856,5	1.185,0
Rechten van zegel 1)	6,1	2,8	2,5	2,5	2,5	2,3	3,1	3,1	24,9	30,0
Rechten van registratie	4,0	3,1	5,1	4,4	4,4	3,6	3,6	2,9	31,1	42,0
Rechten van successie, enz.	8,9	8,6	8,1	8,5	6,8	6,7	6,8	9,3	63,7	80,0
Motorrijtuigenbelasting	3,7	3,2	3,4	9,6	6,8	3,8	4,5	4,3	39,2	54,0
Totalen	328,5	359,3	243,9	319,5	329,1	243,6	334,6	288,8	2.447,2	3.253,3
1) Hieronder begrepen zegelrecht nota's van makelaars en commissonnairs in effecten	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,5	0,4	3,2	—

1) Ten gevolge van afrondingen behoeven de totalen niet met de som der posten overeen te stemmen.

STAAT II. Ontvangsten op kohierbelastingen. × f 1 mln

Benaming der middelen	Januari 1951	Februari 1951	Maart 1951	April 1951	Mei 1951	Juni 1951	Juli 1951	Aug. 1951	Totaal 1 Jan. 1951 t/m ult. Aug. 1951	Raming jaar 1951
Inkomstenbelasting	93,0	92,2	103,6	100,4	107,7	95,2	81,0	67,3	740,5	937,5
Vermogensbelasting	8,6	8,6	9,6	9,5	10,7	9,3	8,0	6,6	70,7	79,5
Vennootschapsbelasting	49,0	28,9	26,4	29,4	21,7	7,5	66,9	211,4	441,2	445,0
Grondbelasting 1)	7,9	4,8	3,1	1,5	3,0	6,6	11,7	14,6	53,1	28,0
Personele belasting 1)	3,7	4,1	5,5	6,2	8,1	7,9	6,7	5,1	47,3	25,7
Ondernemingsbelasting 1)	28,8	26,9	28,9	27,5	29,3	25,2	20,3	17,8	204,7	—
Totalen	191,0	165,6	177,0	174,5	180,5	151,6	194,6	322,7	1.557,5	1.515,7

1) Incl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermeningsvuldigingfactor.

STAAT III. Ontvangsten op buitengewone middelen. Kalenderjaar 1951. x f l mln

Benaming der middelen	Januari 1951	Februari 1951	Maart 1951	April 1951	Mei 1951	Juni 1951	Juli 1951	Aug. 1951	Totaal 1 Jan. 1951 t/m ult. Aug. 1951	Raming jaar 1951
Vermogensaanwasbelasting	5,0	2,3	2,3	4,4	6,9	4,0	7,9	5,3	38,0	50,0
Vermogensheffing incens	1,7	1,4	0,7	0,9	1,0	1,9	0,6	1,9	10,1	20,0
Totalen	6,7	3,7	3,0	5,3	7,9	5,9	8,5	7,2	48,1	70,0

STAAT IV. Aanslagregeling der kohierbelastingen en buitengewone heffingen ¹⁾. x f l mln

Benaming der middelen	Nog te ontvangen op alle t/m ult. 1950 opgelegde aanslagen per 31 Dec. 1950	In Jan. t/m Aug. '51 opgelegde aanslagen boekings-tijdvak 1950/1951	In Jan. t/m Aug. '51 opgelegde aanslagen boekings-tijdvak 1951/1952	Totaal ontvangen in Jan. t/m Aug. 1951 op alle opgelegde aanslagen	Nog te ontvangen op alle opgelegde aanslagen per ult. Aug. 1951
	1	2	3	4	5
Inkomstenbelasting	895,0	396,7	44,4	740,5	595,6
Vermogensbelasting	75,5	42,5	0,5	70,7	47,9
Vennootschapsbelasting	161,4	— 14,3	504,8	441,2	210,8
Grondbelasting ²⁾	18,7	0,2	88,1	53,1	53,8
Personele belasting ²⁾	17,6	43,9	0,7	47,3	14,9
Ondernemingsbelasting ²⁾	251,7	60,3	—	204,7	107,1
Totalen	1.419,9	529,5	638,5	1.557,5	1.030,1

¹⁾ Bij deze staat geldt: kolom 1 + 2 + 3 - 4 = 5.
²⁾ Incl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

STAAT V. Vergelijking tussen de ramingen en de aanslagen der kohierbelastingen. x f l m

Benaming der middelen	Raming jaar 1950	Opgelegd t/m ult. Aug. 1951 boekings-tijdvak 1950/1951	Raming jaar 1951	Opgelegd t/m ult. Aug. 1951 boekings-tijdvak 1951/1952
Inkomstenbelasting	740,0	666,4	937,5	44,4
Vermogensbelasting	60,0	68,3	79,5	0,5
Vennootschapsbelasting	250,0	478,8	445,0	504,8
Grondbelasting ¹⁾	30,0	27,3	28,0	26,7
Personele belasting ¹⁾	24,0	21,5	25,7	0,2
Ondernemingsbelasting ¹⁾	100,0	1,5	—	—
Totalen	1.204,0	1.263,8	1.515,7	576,7

¹⁾ Excl. gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor.

TOELICHTING BIJ HET OVERZICHT VAN DE OPBRENGST DER RIJKSMIDDELEN.

Staat I en II.
 Deze staten vermelden de werkelijk in elke maand ontvangen bedragen (kasadministratie).
 Bij de omzet- en loonbelasting en vereveningsheffing moet de afdracht in principe éénmaal per kwartaal geschieden, nl. in Januari, April, Juli en October.

Staat III.
 Ook hier zijn de werkelijk ontvangen bedragen vermeld (kasadministratie).

Staat IV.
 Uit deze staat kan worden afgelezen hoever de belastingdienst is gevorderd

met het opleggen van aanslagen en tevens, welk bedrag nog moet worden ontvangen op reeds opgelegde aanslagen.

De kolommen 2 en 3 betreffen de door de belastingdienst in 1951 opgelegde voorlopige en definitieve aanslagen (debiteurenadministratie).
 Een voorlopige of definitieve aanslag inkomstenbelasting 1950 behoort normaliter in het boekings-tijdvak 1950/'51 te worden opgenomen; een — uiteraard voorlopige — aanslag inkomstenbelasting 1951 in het boekings-tijdvak 1951/'52.

Staat V.
 Deze staat maakt een vergelijking mogelijk tussen de in totaal t/m einde van de maand opgelegde aanslagen en de raming. In deze staat zijn — in tegenstelling met staat IV — de aanslagen in de grondbelasting, personele belasting en ondernemingsbelasting vermeld exclusief de gemeentelijke en provinciale opcenten, resp. vermenigvuldigingsfactor, daar deze laatste ook niet in de raming zijn opgenomen.

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt-, muntmateriaal, goud en deviezen-certificaten	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfonds valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen couraat	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.	Rekening courant saldi				
						Bankbiljetten in omloop	Deviezenfonds buitenlandse passiva	Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
31 Mrt '47	477.080	35.363	542.245	348.235	255.201	—	—	—	—	895.911
5 Sept. '51	1.059.272	328.466	709.487	520.374	1.339.047	—	—	—	—	789.012
12 Sept. '51	1.059.274	322.163	685.197	551.526	1.393.910	—	—	—	—	782.010
19 Sept. '51	1.059.275	289.409	698.887	579.363	1.375.134	—	—	—	—	821.265
26 Sept. '51	1.059.275	295.849	707.454	587.186	1.364.180	—	—	—	—	778.804

Muntbiljetcirculatie per 31 Mrt 1947 f 646.830.979
 Muntbiljetcirculatie per 5 Sept. 1951 f 346.356.855
 Muntbiljetcirculatie per 12 Sept. 1951 f 345.030.314
 Muntbiljetcirculatie per 19 Sept. 1951 f 344.690.225
 Muntbiljetcirculatie per 26 Sept. 1951 f 344.329.352

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goudvoorraad	Teged op het buitenland	Vorderingen o. h. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Handelspapier op België en overzeids effecten	Voorschotten op overheidsfondserf	Rekening courant saldi						
						Deel- en pasmunt	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Schatkist	Totaal		
								Gewone rek. en Econ. Samenwerking	rek. E.B.U.	Verbindtissen t.o. het buitenl. i. v. m. betalingsaccorden		
23 Aug. 1951	30.399	1.154	13.555	12.430	594	235	97.475	89.673	739	—	1.757	4.724
30 Aug. 1951	30.399	1.037	14.838	11.188	288	242	98.602	90.248	785	—	1.806	5.221
6 Sept. 1951	30.399	912	15.419	11.611	489	224	99.113	91.265	804	—	1.962	4.704
13 Sept. 1951	31.887	833	16.173	11.696	287	243	98.644	90.557	884	284	1.670	4.839
20 Sept. 1951	31.887	309	16.111	9.579	361	256	98.294	90.063	900	284	1.758	4.899
27 Sept. 1951	31.887	211	16.966	9.904	339	239	99.427	90.437	960	—	1.743	4.884

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Maandstaat op 30 September 1951

Kas, Kassiers en Dag- geidningen . . . f.	47 282 893 54	Kapitaal f.	45 000 000 -
Nederlands		Reserve "	16 000 000 -
Schakelpapier . . .	449 350 000 -	Bouwreserve "	1 000 000 -
Ander Overheidspapier . .	33 100 000 -	Deposito's op Termijn . .	146 359 296 88
Wissels "	188 619 93	Crediteuren "	526 668 205 46
Bankiers in Binnen- en Buitenland "	19 256 091 21	Geaccepteerde Wissels Door Derden "	12 058 344 76
Effecten en Syndicaten . .	1 727 044 52	Geaccepteerd "	1 443 236 86
Prolongatiën en Voor- schotten tegen Effecten . .	14 494 097 68	Kassiers en Genomen Daggeidningen "	37 737 763 68
Debiteuren "	214 759 172 14	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen	9 021 776 57
Deelnemingen (incl. Voorschotten) "	11 630 704 75	Reserve voor Verleende Pensioenen "	702 022 52
Gebouwen "	3 500 000 -		
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen . . .	702 022 52		
	<u>f. 795 990 646 29</u>		<u>f. 795 990 646 29</u>

- Diversen -

Voor liefh. bijz. mooie **MERCEDES BENZ 170 V**, Cabr., kleur: blauw en grijs. Prijs f 2600.—. Desk. onderzoek gaarne toegestaan. Rustenburgerstr. 326 hs, Amsterdam. Tel. 91453.

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

Adverteer in de E.S.B.

beschikbare krachten

Personeelschef

in bedrijf van middelmatige omvang te Amsterdam, zoekt ter ontplooiing van zijn kwaliteiten een groter, liefst industrieel, bedrijf, waar hij een soortgelijke functie kan uitoefenen. Eventueel ook als assistent of B. K. trainer; 36 jaar, geh. Br. onder no. E.S.B. 41-2, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

vacatures

De

Nationale Levensverzekering-Bank N.V.

vraagt op haar Hoofdkantoor te Rotterdam een

FUNCTIONARIS,

die in staat is de leiding op zich te nemen van één harer wiskundige afdelingen (collectieve personeelsverzekeringen).

Vereist zijn: grondige wiskundige kennis en brede algemene ontwikkeling.

Brieven met uitvoerige toelichtingen omtrent persoon en levensloop te richten aan de Directie van de

NATIONALE
LEVENSVZERKERING-BANK N.V.
SCHIEKADE 130 . ROTTERDAM

Opdrachten welke Dinsdag's in ons bezit zijn, worden nog opgenomen in de uitgave van dezelfde week.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie
14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26.— per jaar, voor België/Luxemburg f 28.— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 26034

Uniegebieden en Overzeese Rijkdelen (per zeepost) f 26.— overige landen f 28.— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Hoven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0.43 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0.60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaf van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents, resp. 10 B. francs.